

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโครงการวิจัยย่อย (รหัส RDL 01/C)

สรุปรายงานการวิจัย

เรื่อง การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนโดยใช้โครงงาน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัย

โรงเรียนที่ดำเนินงานในโครงการ

1. โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับประถมศึกษา (รหัส 001)
2. โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับมัธยมศึกษา (รหัส 002)
3. โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา (รหัส 003)

เอกสารชุดโครงการ วพร. ลำดับที่ 8
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

สำนักงานโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (ชุดโครงการ วพร.) ซึ่งประกอบด้วยโครงการวิจัยแม่บท และโครงการวิจัยย่อยจำนวน 49 โครงการ มีโรงเรียน/สถานศึกษาใน 34 จังหวัด จำนวน 135 แห่ง เข้าร่วมการวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และแก้ปัญหานักเรียน รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการปฏิรูปทั้งโรงเรียน

ผู้บริหารและคณะครูของแต่ละโรงเรียน/สถานศึกษา ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารและการดำเนินงานการวิจัยและพัฒนา เพื่อปฏิรูปโรงเรียนและห้องเรียน ภายใต้บริบทหรือสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ผลการดำเนินงานตามประสบการณ์การเรียนรู้ ของโรงเรียน/สถานศึกษา 135 แห่ง จึงมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ตามจุดเน้นเฉพาะของโรงเรียน/สถานศึกษา แต่การดำเนินงานของโรงเรียน/สถานศึกษาทุกแห่ง เหมือนกันตรงการใช้โรงเรียน/สถานศึกษาเป็นฐาน ในการส่งเสริมศักยภาพและพัฒนาการรอบด้านของนักเรียน ให้เป็นไปอย่างสมดุลและเต็มความสามารถทั้งสิ้น

ในการดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการภายนอกโรงเรียน/สถานศึกษา ซึ่งเป็นคณาจารย์จากสถาบันครูศึกษาและศึกษานิเทศก์ รวม 66 คณะ จำนวน 133 คน เข้ามาทำหน้าที่เป็นนักวิจัยจากภายนอก ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิชาการ และร่วมเรียนรู้กับครู และผู้บริหารในโรงเรียน/สถานศึกษา โดยมีการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาในหน้าที่ของตนควบคู่ไปด้วย

รายงานการวิจัยของชุดโครงการ วพร. ประกอบด้วย รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการแม่บท 1 ฉบับ และรายงานสรุปของโครงการวิจัยย่อย 49 โครงการอีก 49 ฉบับ รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับหนึ่งใน 49 ฉบับ ประกอบด้วย รายงานสรุปผลการวิจัยและพัฒนาของระดับโครงการ และของระดับโรงเรียน ซึ่งหัวหน้าโครงการวิจัยย่อย หัวหน้าโครงการวิจัยระดับโรงเรียน คณะครูและคณะนักวิจัยภายนอกได้ร่วมกันจัดทำขึ้น โดยมีนักวิจัยร่วม ซึ่งเป็นผู้ประสานงานระดับท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่ดูแลโครงการวิจัยย่อยในแต่ละภาค เป็นบรรณาธิการ และผู้สรุปสาระสำคัญนำเสนอในรายงานฉบับนี้

สำนักงานโครงการ วพร. ขอขอบคุณฝ่ายชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยในการดำเนินงานชุดโครงการ วพร. ทั้งโครงการแม่บท และโครงการวิจัยย่อย ตลอดทั้งการจัดพิมพ์รายงานฉบับนี้ และหวังว่ารายงานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการ

สำนักงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

พฤศจิกายน 2547

คำชี้แจง

รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับหนึ่งในสี่สิบเก้าฉบับ ของรายงานผลการดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย วพร. ในรายงานแต่ละฉบับ จะเริ่มต้นด้วยบทสรุปการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ระดับโครงการวิจัยย่อย ตามด้วยรายงานระดับโรงเรียน ซึ่งนำเสนอผลที่เป็นนวัตกรรมการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน จำนวนนวัตกรรมของโรงเรียน/สถานศึกษา จะมีเท่ากับจำนวนโรงเรียน/สถานศึกษาในโครงการวิจัยย่อย วพร. แต่ละโครงการ

บทสรุปของผลการดำเนินการระดับโครงการวิจัยย่อย นอกจากจะช่วยฉายภาพรวมของกระบวนการทำงานของโครงการ โดยเน้นการเชื่อมโยงประสานการทำงานของหัวหน้าโครงการและนักวิจัยภายนอก กับผู้บริหารและครู/นักวิจัยภายในโรงเรียนแล้ว ยังได้ตอบคำถามการวิจัยระดับโครงการ เพื่อเป็นการประเมินว่าการดำเนินงานโครงการ บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยและพัฒนาหรือไม่ อย่างไร

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ปรากฏในรายงานนี้ เกิดขึ้นได้จากการรวมพลังของครูจำนวนมาก ครูทั้งโรงเรียนได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ มีการคิดหาวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีการนำผลการประเมินนักเรียนไปวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และ/หรือแก้ปัญหาของนักเรียนอย่างรอบด้าน กระบวนการดำเนินงานนี้สะท้อนถึงความตั้งใจของครู ผู้บริหาร และผู้มีส่วนร่วมจากภายนอกในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาโรงเรียน เพื่อคุณภาพของนักเรียน

อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมหรือผลที่นำเสนอในรายงานนี้ เป็นผลที่ได้จากการดำเนินงานในช่วงเวลาเพียง 2 ปี และการดำเนินงานมิได้เป็นไปอย่างราบรื่นโดยตลอด ทุกโรงเรียน/สถานศึกษาต้องฟันฝ่าอุปสรรค ปัญหาทางเทคนิค ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลที่แต่ละโรงเรียน/สถานศึกษาได้รับจึงอาจจะยังไม่สมบูรณ์ กระบวนการวิจัยและกระบวนการพัฒนายังจะต้องดำเนินต่อไป จนกว่าผลที่ได้จะเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษา และนักวิชาการสามารถใช้ผลการวิจัยและพัฒนาที่นำเสนอในรายงานนี้ เพื่อปลูกกระแสการปฏิบัติการเรียนรู้ของบุคลากรและนักเรียน ให้เข้มข้นและยั่งยืนตลอดไป ขณะเดียวกันก็สามารถร่วมกับครูและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ใช้ข้อความรู้จากประสบการณ์ของโรงเรียน/สถานศึกษาในรายงานนี้ เป็นฐานในการนำไปปฏิบัติจริง

การรายงานดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงการสรุปสาระสำคัญจากรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการ/โรงเรียน ผู้สนใจรายละเอียดเพิ่มเติม สามารถติดต่อกับผู้จัดทำรายงานและคณะนักวิจัยของโครงการวิจัยย่อยได้ตามข้อมูลที่ปรากฏในหน้าสุดท้ายของเอกสารฉบับนี้

สำนักงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

พฤศจิกายน 2547

บทสรุป (SUMMARY)
การวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
ระดับโครงการวิจัยย่อย

ของโครงการ วพร. รหัส RDL 01/C

เรื่อง การพัฒนาจิตนิสัย โดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

.....

1. ผู้รับผิดชอบโครงการ

1.1 หัวหน้าโครงการ : รศ. เกื้อกูล ทาสีทธิ

1.2 โรงเรียนในโครงการ :

- 1) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับประถมศึกษา
- 2) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับมัธยมศึกษา
- 3) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา

1.3 นักวิจัยภายนอก

1) ผศ.ดร. แม้นมาศ ลีลสัตย์กุล	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2) ผศ.ดร. พรทิพย์ ไชยโส	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. ความเป็นมาของโครงการ และประเด็นปัญหาวิจัย

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2514 เพื่อใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติงานทางการฝึกหัดครูระดับปริญญาของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ เป็นสถานที่ศึกษา วิจัย ทดลอง ค้นคว้าวิชาการทางการศึกษา ตลอดจนเป็นสถาบันให้การศึกษา อบรมกุลบุตร กุลธิดา ตามระดับความสามารถ สถิติปัญหา ความถนัด และความสนใจ นับตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนตามหลักแนวคิดของอาจารย์ใหญ่คนแรกของโรงเรียน ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ที่ยึดปรัชญาการศึกษา Progressivism ของ John Dewey ที่เน้นประสบการณ์ตรง Learning by Doing โดยการจัดโรงเรียนเป็นสังคมจำลองให้นักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติทำงาน พัฒนาตามศักยภาพของตนเองมาโดยตลอด

แนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในทุกด้าน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้ ทักษะชีวิต เป็นไปตามคตินิยมของโรงเรียนที่ว่า “รอบรู้ รู้ชีวิต จิตมั่นคง ดำรงคุณธรรม” ความรอบรู้ คือ ความรู้จำ ทั้งในการอ่าน การฟัง ความรู้จักคิดอย่างแยกแยะ และความรู้ประจักษ์ที่สามารถปฏิบัติได้โดยตรง รู้ชีวิต คือ ความพร้อมในการเผชิญปัญหา มีความรับผิดชอบ อดทน แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ จิตมั่นคง คือ ภาวะทางอารมณ์และจิตใจที่ผ่องใส ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความยากลำบากในการทำงานปรับตัวเข้ากับบุคคล และสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

เหมาะสม คำคุณธรรม คือ ความเคารพและยึดมั่นในกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย มีจริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่ดี ลูกที่ดีและพลเมืองดี ซึ่งพบว่าเป้าหมายของโรงเรียนในการพัฒนาผู้เรียน สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ข้อ 2 คุณลักษณะนิสัยดังกล่าวเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในการทำงาน ซึ่งนักศึกษานิยามโครงสร้างเชิงความคิดรวบยอดคุณลักษณะเหล่านี้ว่าจิตตนิสัย (Habit & of mind)

คุณลักษณะที่แสดงถึงจิตตนิสัยของผู้เรียน ที่สังคมพึงปรารถนามีหลายประการ เช่น 1) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) เป็นคุณลักษณะของความสนใจ ใฝ่รู้ หรือความปรารถนาที่จะรู้ให้ได้ด้วยตนเอง คุณลักษณะเช่นนี้นำไปสู่การได้ส่วนหรือสืบเสาะหาความรู้ 2) ความกระตือรือร้น (enthusiasm) เป็นความศรัทธา ความแข็งขัน เมื่อเกิดความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว และสนใจติดตาม เสาะหาคำตอบอย่างจริงจัง 3) ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) เป็นความสามารถในการแสดงความคิดริเริ่มที่แปลกใหม่ มีความยืดหยุ่นทางความคิด หรือประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ขึ้นได้ด้วยตนเอง 4) ความร่วมมือ (cooperativeness) เป็นลักษณะภายในที่ยินดีจะร่วมงานกับผู้อื่นพร้อมที่จะทำงานเพื่อไปสู่การรวบรวมความคิด คำอธิบาย และแก้ปัญหา ร่วมกับผู้อื่น 5) การอาศัยข้อมูล (relying on data) เป็นคุณลักษณะที่ต้องการข้อมูล โดยการรวบรวมจัดกระทำข้อมูล ทดสอบความคิด และอ้างอิงข้อเท็จจริง เมื่ออธิบายปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างทำงาน 6) ความเพียรมานะ (persistence) เป็นคุณลักษณะบุคคลที่มีความพร้อมในการลงมือปฏิบัติ มีนิสัยการทำงานแบบเกาะติด และคอยปรับปรุงแก้ไขกลยุทธ์ในการทำงานตลอดเวลา 7) เป็นคนตรง (precision) มีความระมัดระวัง รอบคอบ ไม่ผิดพลาด ไม่สะเพร่า มีโลกทัศน์เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับอย่างตรงไปตรงมาไม่มีอคติ 8) ความไม่เชื่อง่าย (skeptism) เป็นลักษณะการใช้วิจารณ์ญาณ และยึดถือหลักการที่ได้ตรวจสอบแล้วมากกว่าการยอมรับสิ่งใด ๆ โดยปราศจากคำถาม 9) ยอมรับความจริง (honesty) เป็นลักษณะบุคคลที่พร้อมจะรายงานผลที่เกิดจากการกระทำของตนเองตามความเป็นจริง ไม่ดัดแปลงข้อมูลหรืออ้างผลงานผู้อื่นมาเป็นของตน 10) การประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ (applying past knowledge to new situations) เป็นคุณลักษณะที่ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนหรือมีประสบการณ์จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในการทำงานและ 11) ความห่วงใยสิ่งแวดล้อมพร้อมที่จะช่วยปกป้องให้รอดพ้นจากการถูกทำลาย (วินัย คำสุวรรณ, 2543 ; Costa and Kallick, 200; Wolfinger, 2000)

การพัฒนาจิตตนิสัยของผู้เรียน นอกจากจะส่งเสริมให้เกิดขึ้นในรายวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรแล้ว โรงเรียนยังส่งเสริมจิตตนิสัยผู้เรียน โดยผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยโรงเรียนได้พัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ปรับปรุง พ.ศ. 2532) เพื่อพัฒนาและฝึกทักษะการทำงาน การแก้ปัญหาร่วมกันในกิจกรรมตามความถนัด และความสนใจในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมชุมนุม กิจกรรมพัฒนาตน โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเป็น ผู้เสนอและจัดกิจกรรม ตลอดจนให้อยู่ในการปรึกษาและดูแลของอาจารย์ประจำชั้น แต่การดำเนินงานยังไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ อาจารย์และนักเรียนใช้เวลาที่จัดไว้ในหลักการที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ บางครั้งใช้เวลาเพื่อการสอนทดแทนชั่วโมงที่ขาดหายไปบ้าง เพื่อการทดสอบย่อยบ้าง สลับกับการใช้เวลาเพื่อการทำกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน ดังนั้น เพื่อให้การฝึกลักษณะนิสัยของ

นักเรียนเป็นระบบและต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์จากการศึกษาวิชาการตามหลักสูตรต่าง ๆ มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นประโยชน์ตามความถนัด และความสนใจเพื่อพัฒนาจิตนิสัย และเพื่อเป็นการวางแผนรองรับให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในปีการศึกษา 2542 คณะกรรมการนโยบายวิชาการและวิจัยของโรงเรียน จึงได้จัดให้มีวชิการกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนขึ้น โดยจัดทั้งในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในทุกระดับชั้น 2 คาบ ต่อสัปดาห์ โดยชั่วโมงกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนจะอยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์แต่ละระดับชั้นวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และประเมินผลการปฏิบัติดังกล่าว

ความมุ่งหมายของกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนคือการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้ความรู้ความสามารถทักษะและประสบการณ์ มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ผลงานอันเป็นประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจ ผู้เรียนทำงานอย่างมีระบบ มีกระบวนการทำงานและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถวิเคราะห์และประเมินผลงานของตนเองได้ และเกิดแนวทางที่จะแก้ไขพัฒนางานของตนให้ดีขึ้น ลักษณะของกิจกรรมสามารถจัดกิจกรรมได้ทั้งกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมของโรงเรียน กิจกรรมของระดับชั้นและกิจกรรมอิสระตามความสนใจ โดยจัดชั่วโมงที่ตรงกันทั้งโรงเรียน 1 คาบต่อสัปดาห์ เพื่อทำกิจกรรมรวมของโรงเรียน และจัดชั่วโมงให้ตรงกันทุกห้องในระดับชั้น 1 คาบ เพื่อทำกิจกรรมตามแผนของระดับชั้นหรือตามความสนใจ อาจารย์ทุกท่านในระดับชั้นจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาดูแลและประเมินผลงานของนักเรียน โดยอาจารย์ 1 ท่าน รับผิดชอบนักเรียนประมาณ 15 คน ผู้ประสานงานหลักสูตรวิชา และอาจารย์ในระดับชั้นเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกันพิจารณาจัดกิจกรรมอิสระ ส่วนกิจกรรมรวมทั้งโรงเรียนหรือกิจกรรมในระดับชั้นเป็นแผนงานร่วมกันในระดับชั้น การดำเนินงานในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เริ่มมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 ต่อเนื่องถึงปัจจุบันมีการเตรียมความพร้อมของอาจารย์ในการจัดกิจกรรมดังกล่าว โดยการจัดประชุมวิชาการ เชิญวิทยากรมาบรรยาย จัดประชุมสัมมนาวิชา และจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในแต่ละระดับชั้น เพื่อวางแผนจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียน จากการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในปีการศึกษา 2543 - 2544 พบว่าผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ในระดับมากเฉพาะในส่วนของการส่งเสริมความสามารถในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น การมีความคิดสร้างสรรค์และการสร้างความกระตือรือร้นของผู้เรียน นอกนั้นมีผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุความมุ่งหมายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะจิตนิสัยในด้านต่าง ๆ และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและเรียนรู้ที่จะพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้มีคุณภาพ

ในปีการศึกษา 2545 การดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในระดับชั้นต่าง ๆ ยังคงเป็นนโยบายของโรงเรียนที่จะดำเนินการต่อไป โดยมีประเด็นของการปรับปรุงแนวทางในการดำเนินงานให้เกิดความชัดเจนและความเข้าใจกับอาจารย์ของโรงเรียนทุกคนและมีเป้าหมายที่จะพัฒนาจิตนิสัยของผู้เรียนเป็นหลักจากประสบการณ์ในการดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของครูอาจารย์ในระดับชั้นต่าง ๆ ก่อให้เกิดยุทธวิธีที่จะปรับปรุงการดำเนินงานให้ดีขึ้น จึงเป็นคำถามที่สำคัญกับอาจารย์ของโรงเรียน

สาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทุกคน ที่จะศึกษาถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อส่งเสริมจิตนิสัยผู้เรียนว่าจะมีแนวทางอย่างไรจึงจะเหมาะสมและมีคำถามของผู้บริหารงานฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนว่าจะส่งเสริมสนับสนุนครูอย่างไร ให้สามารถดำเนินงานดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นคำถามของนักวิจัยภายนอกที่สนใจถึงแนวทางการส่งเสริมสมรรถภาพให้กับครูและผู้บริหาร ตลอดจนปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานจัดการศึกษาของโรงเรียนเกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ในขณะเดียวกันแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ส่งเสริมให้โรงเรียนดึงชุมชน โดยเฉพาะผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้สำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษา และการพัฒนาผู้เรียน เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจร่วมกันระหว่างชุมชน บ้านและโรงเรียนในการพัฒนาจิตนิสัยโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของโรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การดำเนินการของทุกฝ่ายคือครู อาจารย์ ผู้บริหาร นักวิจัยภายนอก ตลอดจนผู้ประกอบการและชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาวิจัย ติดตามและเรียนรู้แนวทางการดำเนินงาน และผลที่เกิดขึ้นนั่นคือการพัฒนาจิตนิสัยของผู้เรียน

สำหรับนักวิจัยของโครงการนี้มี 3 ระดับ คือ นักวิจัยภายนอก นักวิจัยระดับโครงการ และนักวิจัยในโรงเรียน ซึ่งมี 3 คณะตามจำนวนโรงเรียนในโครงการ มีรายชื่อดังต่อไปนี้

2.1 นักวิจัยภายนอก

1) ผศ.ดร. แม้นมาศ ลีลสัตยกุล	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2) ผศ.ดร. พรทิพย์ ไชยโส	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.2 คณะผู้วิจัยระดับโครงการ

ผศ.ดร. คารณี	อุทัยรัตนกิจ
ผศ. ระวีวรรณ	พ่วงวิจิตร

2.3 คณะผู้วิจัยในโรงเรียน

- 1) โรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับประถมศึกษา

คณะผู้วิจัย	
1. ผศ. บริบูรณ์สุข	บัญชาเทวกุล
2. ผศ.ดร. วินัย	คำสุวรรณ
3. ผศ. อำพรพรรณ	ทิวไผ่งาม
4. อ. วัฒนารี	ทวิวรรดิกล
5. ผศ. สมใจ	บุญอรพิภิญโญ
6. ผศ. สมศรี	กิตติศรีวรรณ
7. อ. อรุณี	นาคแสน
8. ผศ. วิชัย	พาณิชย์สว

- 2) โรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับมัธยมศึกษา

คณะผู้วิจัย	
1. ผศ. สมจิตร	วัฒนกุล
2. ดร. สุมาลี	กาญจนชาติ

3. อ. อนันตศิลป์	รุจิเรข
4. อ. เพ็ญภา	แสงสระศรี
5. อ. อรทัย	เต็มบุญเกียรติ
6. อ. สมศักดิ์	เดชะโกสิต
7. อ. ญาดา	กุ่มแก้ว

3) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา จ.ชลบุรี

<u>คณะผู้วิจัย</u>	1. อ. กรรณิการ์	ลิมพะสุต
	2. ผศ.ดร. ปรีชา	บุญญศิริ
	3. ผศ. จินตนา	พุทธินันท์
	4. ผศ. พัวพันธุ์	ทองหยด
	5. อ. กอบแก้ว	บุญมาก
	6. อ. ปิยนุช	สุวรรณทัต
	7. อ. รวีนาถ	ณรงค์สรศักดิ์

3. ปัญหาวิจัยระดับโรงเรียนในโครงการ

โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง ได้กำหนดปัญหาวิจัยในแต่ละโรงเรียน ดังนี้

3.1 ครูจะมีแนวทางในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนอย่างไร จึงจะเอื้อต่อการพัฒนาจิตตนิสัยของผู้เรียน

3.1.1 กระบวนการ วิธีการและเทคนิคในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนมีอะไรบ้าง และมีเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรืออุปสรรคในการจัดกิจกรรม

3.1.2 นักเรียนเรียนรู้อะไรจากการเข้าร่วมกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน และมีผลกระทบใดบ้างที่ส่งผลถึงความสำเร็จหรืออุปสรรคในการพัฒนาจิตตนิสัย

3.2 ผู้บริหารควรใช้กระบวนการ วิธีการและเทคนิคอะไรบ้างในการพัฒนาอาจารย์ และการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การนิเทศภายใน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตตนิสัยของผู้เรียน ของอาจารย์ ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจะทำได้อย่างไร

3.3 นักวิจัยภายนอกมีแนวทางในการส่งเสริมสมรรถภาพให้แก่ครูและผู้บริหาร ตลอดจนจัดปัจจัยเกื้อหนุนให้การดำเนินงานจัดการศึกษาของโรงเรียน เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนได้อย่างไรบ้าง

4. วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 4.1 เพื่อศึกษาแบบแผนของการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวัฒนธรรมการเรียนรู้ของครูผู้บริหาร และชุมชนของโรงเรียนที่อยู่ในโครงการ การจัดการศึกษาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
- 4.2 เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญ ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาจิตนิสัย

5. คำถามวิจัย

- 5.1 ครู ผู้บริหารและชุมชนของโรงเรียนมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และจัดกระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างไร
- 5.2 มีปัจจัยสำคัญและเงื่อนไขใดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาจิตนิสัย

6. กระบวนการดำเนินงาน

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่อง การพัฒนาจิตนิสัยโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยอาศัยกระบวนการ PDCA เชื่อมโยงการดำเนินงานจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนกำหนดไว้ในโครงสร้างหลักสูตรทุกช่วงชั้นกับการวิจัยและพัฒนาเข้าด้วยกัน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

ขั้นที่ 1 การริเริ่มและเตรียมการดำเนินงาน

1.1 อาจารย์ใหญ่และคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนพิจารณาตอบรับการเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

1.2 คณะกรรมการบริหารงานโรงเรียน พิจารณาแต่งตั้งคณะผู้วิจัยประกอบด้วยคณะวิจัยของโครงการ คณะนักวิจัยโรงเรียน 3 โรงเรียน ได้แก่ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และโครงการการศึกษาพหุภาษา พร้อมทั้งพิจารณาเชิญคณะนักวิจัยภายนอก

1.3 คณะวิจัยของโครงการ คณะนักวิจัยโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน และคณะนักวิจัยภายนอก ประชุมพิจารณาประเด็นคำถามการวิจัยและดำเนินการจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อรับทุนโครงการวิจัยย่อยในชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

1.4 ประชุมคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียน แจ้งผลตอบรับการเข้าร่วมโครงการวิจัยย่อย และพิจารณากระบวนการทำวิจัย

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนักและกำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

2.1 ประชุมรวมอาจารย์ทั้งโรงเรียน หัวหน้าโครงการแนะนำคณะนักวิจัยของโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน และคณะนักวิจัยภายนอก ซึ่งแจ้งการเข้าร่วมโครงการวิจัย และการเลือกประเด็นปัญหาในการวิจัยเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

2.2 ประชุมรวมอาจารย์ทั้งโรงเรียน โดยหัวหน้าโครงการร่วมกับคณะนักวิจัยภายนอก ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจลักษณะการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในโรงเรียน ความหมาย ลักษณะและการเกิดจิตตนิสัยคำถามวิจัยหลัก เป้าหมายสำคัญของการวิจัย วิธีดำเนินการและยุทธศาสตร์ของการดำเนินงานในการทำวิจัย

2.3 รอบปีที่ 1 หัวหน้าโครงการมอบหมายหน้าที่การบริหารจัดการวิชาการกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ไว้ในงานวิชาการของโรงเรียน โดยแต่งตั้งหัวหน้าหลักสูตร ผู้ประสานวิชาการกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน แต่ละระดับชั้น การดำเนินงานในระดับชั้นใช้หลักของการทำงานร่วมกัน Collaborative

2.4 หัวหน้าโครงการมอบหมายให้งานบริการทุกฝ่ายของโรงเรียน อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสถานที่ การจัดห้องประชุมทั้งประชุมอาจารย์ ประชุมนักเรียน และการนำเสนอผลงานของนักเรียน การพิมพ์และสำเนาเอกสารกิจกรรมต่าง ๆ วัสดุอุปกรณ์ การประชาสัมพันธ์ การออกจดหมายขอความร่วมมือต่าง ๆ ถึงผู้ปกครอง วิทยากร ฯลฯ เพื่อให้การดำเนินงานการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนและการวิจัยของทุกโรงเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น

2.5 หัวหน้าโครงการประชุม คณะวิจัยโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน คณะนักวิจัยภายนอก เพื่อติดตามการดำเนินงานเป็นระยะ พร้อมทั้งให้แนวคิดการดำเนินงานวิจัยให้วางอยู่ในเนื้อหาของปฏิบัติงานปกติ โดยได้ประชุมติดตามงานทั้ง 2 รอบปี จำนวน 11 ครั้ง

2.6 ประชุมรวมอาจารย์ทั้งโรงเรียนรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปใช้ในการปรับกระบวนการพัฒนาการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในรอบปีที่ 2

ขั้นที่ 3 การพัฒนาการวิจัย

3.1 รอบปีที่ 2 หัวหน้าโครงการนำผลการประชุมติดตามงานจากคณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน มาวิเคราะห์และได้ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน โดยมอบหมายให้งานศึกษาค้นคว้ากับดูแลกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยมีหัวหน้าระดับชั้นเป็นผู้นำในการประชุมพิจารณาการดำเนินกิจกรรมไปพร้อม ๆ กับการประชุมระดับชั้น และงานวิชาการแต่งตั้งผู้ประสานและเลขานุการกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนประจำระดับชั้นเพื่อช่วยประสานและดำเนินการร่วมกับหัวหน้าระดับชั้น การจัดประชุมแต่ละระดับชั้นจะได้เป็นอิสระ ส่วนภาวะสับสนและความเครียดของอาจารย์ต่อความสับสนของงานวิจัยและการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน คณะวิจัยโครงการได้ย้าแนวคิดในการดำเนินงานกับทุกโรงเรียนที่ให้ทำการวิจัยและจัดกิจกรรมให้เป็นเนื้อเดียวกัน โดยตั้งจิตตนิสัยเป็นกรอบ

3.2 หัวหน้าโครงการประชุม คณะวิจัยโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน คณะนักวิจัยภายนอก คณะกรรมการงานศึกษาเด็ก ผู้ประสานงานและเลขานุการกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนจากทุกระดับชั้น เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ บทบาทหน้าที่ แผนการจัดกิจกรรม การประเมินผล กิจกรรมอิสระและพัฒนาคน และการทำวิจัยสถาบัน ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานมีรูปแบบ โดยมีงานวิจัยรองรับ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมได้ประสบความสำเร็จและยืนยาวต่อไป

3.3 ด้วยรอบปีแรก คณะวิจัยโครงการและคณะนักวิจัยภายนอก พบว่า อาจารย์ผู้ดำเนินกิจกรรมไม่มีความมั่นใจในการทำวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมข้อมูล การได้มาและการสรุปข้อมูล หัวหน้าโครงการจึงได้ประสานงาน และจัดอำนวยความสะดวก สถานที่ อุปกรณ์ และประชาสัมพันธ์เพื่อให้อาจารย์ที่สนใจทั้ง 3 โรงเรียน ได้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับนักวิจัยภายนอก เดือนละครั้ง โดยที่โครงการการศึกษาพหุภาษาจัดได้ 6 ครั้ง โรงเรียนประถมศึกษากับมัธยมศึกษาจัดได้ 4 ครั้ง

ขั้นที่ 4 การสรุปผลงาน การขยายผล และการประเมินโครงการ

4.1 คณะวิจัยโครงการ ร่วมกับคณะนักวิจัยภายนอก ออกแบบรายงานดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน 2 ชุด สอบถามคณาจารย์ที่ร่วมงานวิจัย โดยเป็นผู้สอนกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน เพื่อนำข้อคิดเห็นมาประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปแนวทางการจัดดำเนินการกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชุดแรก เป็นรายงานของระดับชั้น ในประเด็นเกี่ยวกับ เป้าหมาย พฤติกรรมที่ต้องการพัฒนา กระบวนการบริหารจัดการในระดับชั้น ประเด็นที่ระดับชั้นเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน

ชุดที่สอง เป็นรายงานของแต่ละกิจกรรมในแต่ละระดับชั้น ในประเด็นเกี่ยวกับเป้าหมาย พฤติกรรมที่ต้องการพัฒนา กระบวนการสอนของครู บทบาทของครู กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนสิ่งที่ครูได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน

4.2 คณะวิจัยโครงการร่วมกับคณะนักวิจัยภายนอก ออกแบบสอบถามเพื่อสรุปโครงการวิจัยกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน เพื่อถามความคิดเห็น โดยภาพรวมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ตลอดระยะ 2 ปี ที่ดำเนินการวิจัยเพื่อเป็นข้อสรุปและแนวทางการเรียนรู้ จากผู้เกี่ยวข้องทั้ง 3 โรงเรียนจากทุกฝ่าย ทุกระดับ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้มาประมวลความคิดเห็น จัดทำเป็นเอกสารเพื่อเตรียมประชุมสรุป

4.3 คณะวิจัยโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน คณะนักวิจัยภายนอก ประชุมร่วมกันสรุปความคิดเห็นแนวทางการขยายผลการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน จะขยายผลลักษณะของการดำเนินงาน กล่าวคือ นำสิ่งที่เรียนรู้ในการทำวิจัยที่ได้เก็บข้อมูลติดตามงาน มาปรับกระบวนการในรอบปีที่ 2 ได้เป็นรูปแบบของครูในการปฏิบัติกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนที่ชัดเจนขึ้น จะไม่ได้ขยายผลไปสู่โรงเรียนอื่น หากแต่รูปแบบของโรงเรียนสาธิตเกษตรจะเป็นทางเลือกหนึ่งของโรงเรียนอื่นๆ ในการจัดการเรียนการสอนในลักษณะเดียวกัน

4.4 คณะวิจัยโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน คณะนักวิจัยภายนอก ประชุมทำความเข้าใจแนวทางการเขียนรายงานการวิจัยให้ถูกต้องตรงกับที่โครงการ ว.พ.ร. แม่บทต้องการ และพิจารณาเห็นชอบร่วมกันในการประชุมปฏิบัติการทุกฝ่ายนอกสถานที่เพื่อสรุปผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน โดยใช้งบประมาณงวดที่ 4 ที่ได้รับจากโครงการ ว.พ.ร. แม่บท มาใช้ร่วมกันในการประชุมและจัดทำรายงานฉบับโครงการ

4.5 คณะวิจัยโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน คณะนักวิจัยภายนอก ประชุมปฏิบัติการเขียนรายงาน ว.พ.ร. ฉบับสมบูรณ์ ณ อีสเทรช ฟาร์ม เขาใหญ่ จังหวัดสระบุรี ระหว่างวันที่ 22-25 เมษายน 2547 โดยใช้ข้อมูลจากทุกโรงเรียน และข้อมูลสรุปจากแบบสอบถามตาม ข้อ 4.1 และ 4.2 มาร่วมประเมินโครงการในประเด็นเดียวกับ

- 1) กระบวนการ วิธีการ และเทคนิคในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
- 2) จิตนิสัยของนักเรียน
- 3) สิ่งที่อาจารย์และนักเรียนเรียนรู้
- 4) ปัจจัยเกื้อหนุน ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงาน
- 5) การนำผลการดำเนินงานไปใช้

7. ผลการวิจัยระดับโครงการ (ตอบคำถามวิจัยระดับโครงการ)

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาดนผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกันด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกฝ่าย (Collaborative Learning) ตามกระบวนการ P-D-C-A คือการวางแผนการทำงาน (Plan) การปฏิบัติงานตามแบบ (Do) การตรวจสอบผลการปฏิบัติเป็นระยะ (Check) การแก้ไขปรับปรุง (Action) โดยแบ่งระดับการวิจัยเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับโครงการ ได้แก่ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2) ระดับโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา, โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา และโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ตลอดระยะเวลาการวิจัย 2 ปี ในปีการศึกษา 2545 และ 2546 มีผลการวิจัยที่สามารถตอบคำถามวิจัยได้ดังต่อไปนี้

คำถามวิจัย	นวัตกรรมการใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมการใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
1.ครู ผู้บริหาร และชุมชนของโรงเรียนมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการและจำนวนครูผู้สอน การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร	เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา เพื่อการพัฒนาเพื่อการพัฒนาโรงเรียนทั้งโรงเรียนครั้งนี้เป็นไปตามเป้าหมายที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนา ทุกส่วนของโรงเรียน ผู้บริหารได้ดำเนินการดังนี้	การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา เพื่อการพัฒนาเพื่อการพัฒนา ซึ่งดำเนินการมา 1 ปีการศึกษา (พฤษภาคม 2544 - เมษายน 2545) ได้สรุปผลการวิจัยจากการประชุมกลุ่ม (Focus Group) กับนักวิจัยหลักของแต่ละโรงเรียนและจากแบบสอบถามปลายเปิดที่สอบถามนักวิจัยหลักของแต่ละโรงเรียน สรุปผลผู้บริหารแต่ละโรงเรียน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้	การดำเนินงานในปีที่ 2 (ปีการศึกษา 2546) ของการวิจัยและพัฒนาเพื่อการพัฒนาโรงเรียนทั้งโรงเรียน เรื่อง การพัฒนาจิตนิสัยโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ได้นำผลการวิจัยระยะที่ 1 มาปรับและดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้	การดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อการพัฒนาเพื่อการพัฒนาโรงเรียนทั้งโรงเรียน ในปีการศึกษา 2546 (พฤษภาคม 2546 - เมษายน 2547) ได้สรุปผลการวิจัยจากการประชุมกลุ่ม (Focus Group) กับนักวิจัยหลักครั้งที่ 2 ในวันที่ 3 มีนาคม ของแต่ละโรงเรียน 2547 และวันที่ 22-25 เมษายน 2547 และจากแบบ สอบถามปลายเปิดที่สอบถามผู้บริหารแต่ละโรงเรียน สรุปผลการวิจัยในรอบปีที่ 2 ได้ดังนี้	ผลการวิจัยและพัฒนาเพื่อการพัฒนาเพื่อการพัฒนาโรงเรียนทั้งโรงเรียน เรื่องการพัฒนาจิตนิสัยโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ตลอดจนระยะเวลา 2 ปี การศึกษา 4 ภาคเรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน ของโรงเรียน มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทั้งในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของตน ดังนี้
	1. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ 1.1 กำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนเป็นโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	1. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ 1.1 การดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ในแต่ละระดับชั้น และแต่ละโรงเรียน สามารถดำเนินการได้ตามนโยบายที่กำหนด สามารถจัดเข้าเป็นกิจกรรมบังคับในกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้	1. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ 1.1 การดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ในปีที่ 2 ยังคงยึดถือนโยบายให้กิจกรรมอิสระและพัฒนาคนเป็นกิจกรรมบังคับสำหรับนักเรียนทุกคน	1. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ 1.1 การดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนในแต่ละระดับ และแต่ละโรงเรียน สามารถดำเนินการได้ตามนโยบายและจุดมุ่งหมายที่กำหนด โดยผู้บริหารทุกระดับมีความเห็นว่ากิจกรรมอิสระและพัฒนาคนมีส่วนส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม ได้ปฏิบัติงานด้วยตนเอง และได้เรียนรู้	1. กิจกรรมอิสระและพัฒนาคน สามารถส่งเสริมและพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม - การทำงานอย่างเป็นระบบและกระบวนการ - ฝึกทักษะภาษาในการสื่อสาร ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้จากกันและกัน

คำถามวิจัย	นวัตกรรมการใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมการใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
	พัฒนาคนเป็นแกนกลางที่ทุกระดับชั้น และทุกโรงเรียนใช้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาดังนี้ 1.2.1 เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีระบบ และเป็นกระบวนการโดยยึดถือแนวทางของ P-D-C-A 1.2.2 นักเรียนสามารถนำความรู้ความสามารถทักษะและประสบการณ์มาเป็นพื้นฐานในการสร้างผลงานอันเป็นประโยชน์ตามความถนัด ความสนใจ 1.2.3 นักเรียนสามารถวิเคราะห์ และประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่นได้ สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา และปรับปรุงการทำงานต่อไปได้	จุดมุ่งหมาย และกระบวนการจัดการกิจกรรมที่กำหนดไว้ 1.3 ตามเวลาในการดำเนินงาน กิจกรรมอิสระและพัฒนาดน อาจารย์มีความเห็นว่าเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมน้อยไป โดยเฉพาะเวลาปฏิบัติกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีเวลาเพียง 1 คาบ 1.4 การแบ่งกลุ่ม นักเรียนเข้าปฏิบัติกิจกรรม พบว่าวัยและนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ต้องการฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน ฝึกการทำงานอย่างเป็นระบบ และขั้นตอนการทำงาน นักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย จนถึงนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จนถึงนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนรู้การทำงานร่วมกันมากขึ้น มีการทำงานเป็นระบบขึ้น ดอนมากชื่นชมวัยและความสนใจ แต่นักเรียนก็สามารถผลิตชิ้นงานได้ตามความสามารถและศักยภาพของตน ทุกระดับชั้นทุกโรงเรียน	การเช่นเดียวกับปีการศึกษา 2545 แต่ปรับการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน เช่นกิจกรรมในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 จัดกิจกรรมฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน โดยอาจารย์เป็นผู้วางแผนและกำหนดกิจกรรมในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป นักเรียนมีบทบาทในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมมากขึ้น โดยอาจารย์ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของนักเรียนกิจกรรมวิชาการ กิจกรรม มีการบูรณาการวิชาการต่าง ๆ มากขึ้น และจัดโอกาสให้นักเรียนได้นำเสนอผลงานในแต่ละภาคการศึกษา 1.3 ภาระหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียนยังคงเป็นหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนในแต่ละระดับชั้น เช่นเดียวกับปีการศึกษา 2545 1.4 ผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนในแต่ละ	กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ได้ตรวจสอบประเมินผลการทำงาน ได้ปรับปรุงแก้ไขตนเองกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนมีส่วนร่วมส่งเสริมจิตนิสัยของนักเรียน โดยเฉพาะการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้น ไม่รู้ไม่เรียน และมีน้ำใจนักเรียน รู้จักนำความรู้จากหลากหลายวิชา มาบูรณาการ 1.2 อาจารย์ที่ปรึกษาได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพัฒนานักเรียนทุกด้านทั้งด้านอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย และสังคม ตามลำดับ 1.3 การประชุมปรึกษาหารือภายในระดับส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน มีการทำงานร่วมกันเป็นทีมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีระบบในการปฏิบัติงานในแนวทางเดียวกัน มีกิจกรรมยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	- ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ - มีความกล้าแสดงออก - พัฒนาลักษณะนิสัย ให้เป็นผู้มีความเพียรพยายาม มีความกระตือรือร้น มีความอดทนมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบ และมีความอดทน 2. กำหนดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เป็นกิจกรรมบังคับในกลุ่มกิจกรรมพัฒนานักเรียนภายใต้การดูแลคิดค้น และนิเทศของฝ่ายกิจการนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย รองอาจารย์ใหญ่ ประธาน-รองประธานงานศึกษาเด็ก และหัวหน้าระดับชั้น 3. ถือเป็นภาระงานของอาจารย์ทุกหลักสูตรวิชาที่สอนอยู่ในระดับชั้นนั้น ๆ ที่จะทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในรูปแบบของกรรมการ มีผู้ประสานงาน ทำหน้าที่ประสานการจัดกิจกรรม

คำอธิบายวิจัย	มาตรการที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	มาตรการที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
	1.3 กำหนดกรอบการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในทุกระดับชั้น ทุกโรงเรียนใช้เป็นแนวทางจัดการกิจกรรมไว้ 2 ประเภท ดังนี้ 1.3.1 กิจกรรมรวม เป็นการจัดการกิจกรรมที่ให้นักเรียนทุกคนในระดับชั้นเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน 1.3.2 กิจกรรมอิสระ เป็นการจัดการกิจกรรมที่ให้นักเรียนปฏิบัติตามความถนัดและความสนใจ โดยแบ่งนักเรียนในแต่ละระดับชั้นเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 10-15 คนภายใต้การให้คำปรึกษาของอาจารย์ 1 คน 1.4 กำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 สัปดาห์ละ 2 คาบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 สัปดาห์ละ 1 คาบ	นักเรียนเรียนรู้มีทักษะการทำงานตามคำแนะนำการ P-D-C-A ด้วยกระบวนการที่จัดนักเรียนได้พัฒนาจิตนิสัยที่พึงประสงค์ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ คือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นให้ความร่วมมือในการจัดการเรียน นักเรียนมีโอกาสแสดงความสามารถ มีอิสระในการคิด สร้างสรรค์ผลงาน ตามความสนใจ มีความภาคภูมิใจ และมีกำลังใจในการทำงาน 1.5 การมอบหมายหน้าที่ และกำหนดเป็นภาระงานสอนของอาจารย์ทุกคนที่สอนนักเรียนในระดับชั้นนั้น ๆ ทำให้อาจารย์ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีการจัดเวลาในการประชุมวางแผนการทำงานร่วมกัน โดยกำหนดวาระการประชุมไว้เป็นส่วนหนึ่งของการประชุมประจำสัปดาห์ของแต่ละระดับชั้นการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอของอาจารย์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ระดับชั้น ได้มาจากความเห็นชอบร่วมกันของอาจารย์ในแต่ละระดับชั้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงาน การจัดการกิจกรรมแต่ละระดับชั้น แต่ยังคงใช้เวลาประชุมของแต่ละระดับชั้นเป็นเวลาในการประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาด้านของระดับชั้นภายใต้การดูแลของแต่ละระดับชั้นภายใต้การดูแลของหัวหน้าระดับชั้น 1.5 ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการในการจัดการเรียนอิสระและพัฒนาด้านงานวิชาการหลักสูตรมาอยู่ในความรับผิดชอบของงานศึกษาเด็ก เพื่อให้สอดคล้องกับที่หัวหน้าระดับชั้นทำหน้าที่ดูแลการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาด้านในระดับชั้น 1.6 ประชุมชี้แจงนักวิจัยหลัก ประธานกรรมการงานศึกษาเด็ก	1.4 การปรับเปลี่ยนความรับผิดชอบในการจัดการกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนจากงานวิชาการหลักสูตร มาอยู่ในความรับผิดชอบของงานศึกษาเด็ก สามารถดำเนินได้โดยพิจารณาของการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดการเรียนอิสระและพัฒนาด้านเป็นวาระหนึ่งในเรื่องของการประชุมระดับชั้นทั้งในเรื่องของการจัดการเรียนและการวิจัย อีกทั้งประธานกรรมการงานศึกษาเด็กสามารถประสานงาน ติดตาม และบันทึกผลการจัดการเรียน สามารถพัฒนานักเรียนได้ตามวัตถุประสงค์	ของระดับชั้นให้เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมของระดับชั้น โดยมีนำนักของภาระงานที่มอบให้กับภาระงานสอน 4. การจัดการกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของทุกระดับชั้นใช้ เป็นแนวทางจัดการกิจกรรมไว้ 2 ประเภท คือ 4.1 กิจกรรมรวมเป็นกิจกรรมของนักเรียนทุกคนในระดับหรือหลายระดับชั้นเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาจิตนิสัยและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนที่นักเรียนทุกคนได้พัฒนาไปพร้อม ๆ กัน 4.2 กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ เป็นกิจกรรมที่แต่ละระดับชั้นจัดเพื่อให้ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน และความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน เช่น กิจกรรมฐานให้

คำถามวิจัย	มาตรการที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	มาตรการที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
	โดยกำหนดให้คาบชั่วโมงสุดท้ายของวันศุกร์เป็นคาบกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนตรงกับทุกระดับชั้น เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมร่วมกันได้ 1.5 กำหนดภาระงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเป็นการระดมสมองของอาจารย์ทุกคนในการจัดกิจกรรมและให้คำปรึกษาดูแลนักเรียนตลอดจนประเมินผลนักเรียน โดยอาจารย์ 1 คนรับผิดชอบนักเรียน 10 – 15 คน 1.6 มอบหมายหน้าที่อาจารย์ผู้รับผิดชอบกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในแต่ละระดับชั้น โดยมอบหมายหัวหน้าระดับชั้น เป็นผู้ประสานงาน ทำหน้าที่ประสานงานการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนทั้งส่วนของกิจกรรมรวมและกิจกรรมตามความสนใจให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติงาน	ระหว่างกันและกันทำให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือกันมากขึ้นและทำให้การปฏิบัติของอาจารย์เป็นไปในแนวทางเดียวกัน 1.6 การมอบหมายให้หัวหน้าระดับชั้นเป็นผู้ประสานงานกิจกรรม อิสระและพัฒนาตนในแต่ละระดับชั้น ทำให้การดำเนินการเป็นเนื้อเดียวกันกับการดูแลนักเรียน สามารถยืดหยุ่น การจัดกิจกรรมได้ แต่เป็นการเพิ่มภาระงานของหัวหน้าระดับชั้น ซึ่งต้องมีการงานในการบริหารงานระดับชั้นและการดูแลนักเรียนแต่ทำให้การจัดกิจกรรมรวมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ในบางระดับชั้นที่ผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนไม่ใช่หัวหน้าระดับชั้นจำเป็นต้องประสานงานกับหัวหน้าระดับชั้นอย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกัน ระหว่างหัวหน้าระดับชั้น และผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนมีความ	และหัวหน้าระดับชั้น เพื่อทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการดูแล ติดตามและทำรายงานผลการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของมอบระดับชั้น ตลอดจนการมอบหมายหน้าที่ให้ผู้ประสานงานกิจกรรมของแต่ละระดับชั้น		นักเรียนมีความเข้ากิจกรรมกิจกรรมโครงการ กิจกรรมตามความสนใจ โดยในช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นกิจกรรมหมุนเวียนเพื่อฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน ส่วนในช่วงชั้นที่ 2-4 เป็นกิจกรรมกลุ่มที่นักเรียนบูรณาการความรู้เพื่อฝึกปฏิบัติกระบวนการทำงานตามความถนัดและความสนใจ ทั้งนี้ไม่ว่าจะจัดกิจกรรมรวมหรือกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจมุ่งให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน ตามกระบวนการทำงาน P-D-C-A และเพื่อส่งเสริมพัฒนาจิตตปัญญา ส่งเสริมพัฒนาจิตตปัญญาของครูและนักเรียน 5. คณะอาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นพี่พี่ปรึกษาในคณะกรรมการระดับชั้นมีการประชุมวางแผนเพื่อเตรียมการดำเนินงาน

คำถามวิจัย	นวัตกรรมที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
	ของโรงเรียน 1.7 กำหนดให้การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนเป็นงานในความรับผิดชอบของงานวิชาการหลักสูตรและมอบหมายหัวหน้ากิจกรรมอิสระและพัฒนาดนเป็นกรรมการวิชาการของโรงเรียน 1.8 ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในนโยบายกระบวนการทำงาน กับคณะนักวิจัยหลักของทุกโรงเรียน นักวิจัยภายนอก ประชุมทำความเข้าใจกับกรรมการบริหาร และอาจารย์ทั้งโรงเรียนเพื่อความเข้าใจตรงกันในการปฏิบัติงานกิจกรรม 1.9 คิดค้นการปฏิบัติกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนของนักเรียนทุกโรงเรียนให้การค้าดำเนินงานเป็นไปตามแผนงาน ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับอาจารย์ที่ปรึกษาของ	จำเป็น และมีนัยสำคัญยิ่งต่อการทำงานแต่ช่วยแบ่งภาระของหัวหน้าระดับชั้นในการจัดและประสานงานช่วยกิจกรรมตามความสนใจและความถนัด 1.7 การกำหนดให้กิจกรรมอิสระและพัฒนาดนเป็นงานในความรับผิดชอบของงานวิชาการหลักสูตรและหัวหน้ากิจกรรมอิสระและพัฒนาดนเป็นกรรมการวิชาการของโรงเรียน หัวหน้ากิจกรรมฯ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับหัวหน้าหลักสูตรวิชาคิดค้นและประพันธ์ประสานงานกิจกรรมแต่ละระดับชั้นได้ไม่สะดวก โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษากระจายตามหลักสูตรวิชาที่สอน แต่ในระดับประถมศึกษา และโครงการการศึกษาพหุภาษา ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก อาจารย์ผู้สอนแม้จะมาจากหลากหลายหลักสูตรวิชา แต่ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ประจำชั้น การ			ในแต่ละภาคการศึกษาตามกระบวนการ P-D-C-A ตั้งแต่การวางแผนระยะยาวในการใช้ความเวลาคัดลอกภาคการศึกษาสำหรับการจัดกิจกรรมรวมและกิจกรรมตามความถนัดความสนใจ ตลอดจน การจัดนักเรียนรู้เข้ากลุ่มกิจกรรมตามความถนัดความสนใจ คิดค้นให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการวางแผน และดำเนินกิจกรรม การประเมินผลการจัดกิจกรรม สรุปผลการจัดกิจกรรมเป็นรายงานประจำปีเสนอต่อรองอาจารย์ใหญ่ฝ่ายกิจการนักเรียนต่อไป 6. กำหนดให้กิจกรรมอิสระและพัฒนาดนเป็นกิจกรรมบังคับในกลุ่มกิจกรรม พัฒนา ผู้เรียนนักเรียนต้องได้รับการประเมินผลให้ “ผ่าน” กิจกรรมนี้ทุกภาคการศึกษา โดยประเมินจากเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมและจดบันทึก คุณลักษณะของนักเรียนใน

คำถามวิจัย	นวัตกรรมที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃ การปฏิบัติกิจกรรม
	แต่ละโครงการ 2 ครั้ง เพื่อรับฟังความคิดเห็นเห็นแนวทาง การแก้ปัญหาการดำเนินงานตลอดจน เชื่อมชมการแสดงผลงานของนักเรียนทุก โครงการ	ติดตามและการประสานงานของหัวหน้ากิจกรรมสามารถดำเนิน ได้คล่องตัวผู้ประสานงานกิจกรรมแต่ละระดับสามารถประสานและ ประสานงานกับอาจารย์ที่ปรึกษา ที่มาจากหลากหลายหลักสูตรวิชา ได้ เพราะส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ ประจำชั้น 1.8 การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญยิ่ง ทั้งในระดับนโยบาย ระดับการประสานงานและระดับการปฏิบัติ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ด้วยกันในกลุ่มอาจารย์ ที่ทำงานร่วมกันอีกทั้งเป็นการ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อีก ทั้งเป็นการทำความเข้าใจในนโยบายและวิธีการปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน	2. การจัดปัจจัยเกื้อหนุนงานทุกฝ่ายของโรงเรียนทั้งใน ส่วนของฝ่ายสนับสนุนงาน	2. การจัดปัจจัยเกื้อหนุนงานทุกฝ่ายของโรงเรียนฯ ให้การสนับสนุนการจัดการกิจกรรมอิสระและ	7. กำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ตรงกันทุกระดับชั้นเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมรวมร่วมกันได้ทั้งนี้แต่ละระดับชั้นอาจยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนเวลาได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็น เพื่อจัดสรรสถานที่ และ โสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุน ได้โดยไม่กระทบต่อแผนงานของแต่ละระดับชั้น 8. กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักเรียน เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้นักเรียน ได้นำความรู้ประสบการณ์และทักษะจากวิชาการต่าง ๆ มาบูรณาการสร้างสรรค์ผลงานภายใต้กรอบที่กำหนดไว้ในกิจกรรมรวม และตามความถนัด ความสนใจ ของนักเรียน โดยเน้นทักษะการทำงานร่วมกัน โดยใช้ปัจจัยทั้ง วัสดุอุปกรณ์สถานที่ ที่มีอยู่ใน

คำถามวิจัย	นวัตกรรมที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
	ตามจุดมุ่งหมายของกิจกรรมและการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ผู้บริหารมอบหมายให้งานบริการทุกฝ่ายของโรงเรียน อาทิเช่น งานอาคารสถานที่ งานพัสดุ งานสื่อ-โสตทัศนศึกษา งานงบประมาณ สนับสนุนการจัดกิจกรรมของทุกระดับชั้น โดยเฉพาะด้านงบประมาณสนับสนุนทั้งงบประมาณสนับสนุน เป็นตัวเงินและวัสดุอุปกรณ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ ในการดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาด้านผลงานวิจัยของระดับและโครงการ	ให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นงานในหน้าที่หนึ่งของฝ่ายสนับสนุนการศึกษา และฝ่ายธุรการ ส่วนกลางของโรงเรียนที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการผลักดันให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะงานศูนย์วัสดุการศึกษา งานศูนย์คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสื่อสารสนเทศ งานอาคารสถานที่ และงานโสตทัศนศึกษา ที่ต้องให้บริการสนับสนุนกิจกรรมของแต่ละระดับแต่ละกลุ่ม	ศึกษา ทั้งศูนย์วัสดุและสื่อการสอน ศูนย์คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสื่อสารสนเทศ ฝ่ายธุรการ ส่วนกลาง ทั้งงานพัสดุ งานผลิตเอกสาร งานโสตทัศนศึกษา งานอาคารสถานที่ ฯลฯ ต้องเป็นหน้าที่ที่จะเกื้อหนุนการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ	พัฒนาด้านของทุกระดับชั้นด้วยถือว่า เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อจัดโอกาสในการพัฒนาผู้เรียน ถือเป็นการ หน้าที่ประจำ แต่เนื่องจากเวลาในการจัดกิจกรรมของทุกระดับชั้นจัดไว้ในช่วงเวลาตรงกันทำให้บางครั้ง สถานที่ และอุปกรณ์ไม่พอเพียงในการตอบสนองการจัดกิจกรรมทุกระดับชั้น	โรงเรียนมาสาธิตกับสถานประกอบการของนักเรียน 9. ชุมชนหลักของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมอิสระ และพัฒนาโดยการเป็นแหล่งข้อมูลสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าทดลองการทำงานของนักเรียนอีกทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับเมื่อนักเรียนแสดงผลงาน
	3. การดำเนินงานการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน คณะนักวิจัยโครงการประชุมร่วมกับนักวิจัยภายนอกและนักวิจัยหลักของโครงการทุก	3. การดำเนินงานการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน งานวิจัยนี้จะเป็นงานที่อาจารย์รักและอาจารย์ส่วนหนึ่งเคยทำงานวิจัยจากการศึกษาในระดับปริญญาโท	3. การดำเนินงานการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน คณะนักวิจัยโครงการ นักวิจัยภายนอก และนักวิจัยหลัก มาทุกโครงการมีการประชุม	3. การดำเนินงานการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน การดำเนินงานวิจัย และพัฒนาในปีการศึกษา 2546 อาจารย์มีความรู้และทักษะในการวิจัยมากขึ้น	

คำถามวิจัย	นวัตกรรมที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
	โครงการ 5 ครั้งเพื่อหาแนวทาง การปฏิบัติงานกิจกรรมอิสระ และพัฒนาตน ตลอดจนการ ดำเนินการวิจัย เครื่องมือการ วิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ปัญหาและ ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน	หรือการวิจัยอื่นๆ แต่มักเป็นงานวิจัย เชิงปริมาณและเป็นงานวิจัยเดี่ยว หรือกลุ่มเล็ก ๆ การทำงานวิจัย เชิงคุณภาพกับอาจารย์กลุ่มใหญ่ที่ ต้องจับคู่สอนทั้งโรงเรียน ทั้งต้อง เก็บบันทึกข้อมูลจากการปฏิบัติจริง เช่นงานวิจัยและพัฒนาเพื่อการ ปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนครั้งนี้ เป็นงานใหม่ที่อาจารย์ไม่คุ้นเคยอีก ทั้งอาจารย์มีประสบการณ์และ ความรู้ทางการวิจัยแตกต่างกันทำให้ การปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาเพื่อ การปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนครั้งนี้ เป็นไปได้อย่างเชื่องช้า แต่ก็ สามารถดำเนินการไปได้ด้วยปัจจัย ต่อไปนี้ 3.1 การประชุมรวมเพื่อรับทราบ นโยบายร่วมกันเป็นระยะ ทั้งการ ประชุมรวมอาจารย์ทั้งโรงเรียน การ ประชุมกลุ่มนักวิจัยหลักและการ ประชุมแต่ละระดับชั้นกับนักวิจัย ภายนอกทำให้อาจารย์มีความ กระตือรือร้นในการดำเนิน	ร่วมกัน 3 ครั้ง เพื่อปรึกษา แนวทางการดำเนินงานและ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทาง ในการดำเนินงานวิจัยซึ่งกันและ กัน	นักวิจัยหลักมีความวิตกกังวล น้อยลงการประชุมระหว่าง นักวิจัยของโครงการนักวิจัยหลัก และนักวิจัยภายนอกมีน้อยลง	

คำถาวรวิจัย	นวดกรรมที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวดกรรมที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
		งานวิจัยมากขึ้นรวมทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างมีระบบเป็นขั้นตอนและในทิศทางเดียวกัน 3.2 การประชุมทำความเข้าใจและการวางแผนร่วมกันทำให้อาจารย์ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเป็นกรณีพิเศษแบบกัลยาณมิตร โดยเฉพาะอาจารย์ที่มีประสบการณ์น้อย เช่น ที่โครงการการศึกษาพหุภาษา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในระยะเริ่มต้น ของการก่อตั้งต้องการการนิเทศเพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักการและวิธีการทำงานในแนวทางเดียวกัน 3.3 การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละระดับ และแต่ละโรงเรียนช่วยให้อาจารย์ได้พบทวนและเรียนรู้จากกันและกัน อีกทั้งได้รวบรวมผลงานจัดทำรายงานประเมินผลการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานการทำงานต่อไป			

8. การเรียนรู้และข้อค้นพบอื่น ๆ

โครงการการวิจัยและพัฒนาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่อง การพัฒนาจิตนิสัย โดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาดน ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทั้ง 3 โรงเรียน ได้แก่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและโครงการการศึกษาพหุภาษา เป็นไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ดังนี้

8.1 ด้านนักเรียน การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน สามารถพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนได้ทุกระดับ เป็นการจัดโอกาสให้นักเรียนได้บูรณาการความรู้ประสบการณ์จากการเรียนวิชาต่าง ๆ มาใช้อย่างหลากหลายและโดยอิสระตามความถนัด และความสนใจของนักเรียน แม้จะเป็นการจัดกิจกรรมรวมซึ่งนักเรียนต้องปฏิบัติกิจกรรมภายใต้กรอบที่โรงเรียน/ ระดับชั้นกำหนด นักเรียนก็สามารถบูรณาการและให้ความคิดสร้างสรรค์ทำงานได้ นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความอดทน เรียนรู้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับปรัชญาการจัดการศึกษาที่โรงเรียนยึดถือและสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 การจัดช่วงเวลาที่เป็นอิสระกำหนดกรอบการจัดกิจกรรมไว้กว้าง ๆ เน้นการทำงานร่วมกันเช่นนี้ เป็นการให้โอกาสและส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดกิจกรรมของนักเรียนแต่ละวัยแต่ละช่วงชั้นย่อมแตกต่างกัน นักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 1-3) ซึ่งเป็นวัยเด็กเล็ก การจัดกิจกรรมที่ใช้เวลาสั้น เป็นกิจกรรมที่เคลื่อนไหว และเป็นกิจกรรมที่มุ่งฝึกทักษะพื้นฐานของการทำงานร่วมกับผู้อื่น อาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทในการจัดกิจกรรมมากกว่าระดับชั้นอื่น ๆ สำหรับนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 - 4 (ประถมศึกษาปีที่ 4 - มัธยมศึกษาปีที่ 6) อาจารย์ที่ปรึกษาค่อย ๆ ลดบทบาทในการจัดกิจกรรมของตนตามวัยของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และทำงานในกลุ่มของตนมากขึ้นตามลำดับของวัยภายใต้การให้คำปรึกษาและนิเทศของอาจารย์

กิจกรรมอิสระและพัฒนาดนนับเป็นเวทีที่จัดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาจิตนิสัยตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนอีกทั้งเป็นการตรวจสอบการนำความรู้ประสบการณ์ที่นักเรียนได้เรียนรู้จากวิชาการต่าง ๆ มาบูรณาการในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by doing) อย่างแท้จริง

8.2 ด้านอาจารย์ ในการจัดการเรียนการสอน การอบรมดูแลและพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครู - อาจารย์นับเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง การวิจัยและพัฒนา เรื่อง การพัฒนาจิตนิสัยโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาดน ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทั้ง 3 โครงการครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนด้วยอาจารย์บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายในโรงเรียนมีส่วนร่วมที่สำคัญ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

8.2.1 กระบวนการทำงานของอาจารย์ อาจารย์มีระบบและการทำงานตามกระบวนการ P-D-C-A (plan-do-check-action) ทำให้อาจารย์ในแต่ละระดับชั้นจากต่างวัยต่างประสบการณ์ ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ได้แลกเปลี่ยนทักษะและประสบการณ์ต่อกัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งเป็นการนิเทศแบบกัลยาณมิตรต่อกัน การประชุมร่วมกันของอาจารย์ที่ปรึกษาในระดับชั้นเดียวกัน ทำให้อาจารย์มีความเข้าใจและมีแนวทางในการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในการทำงาน และถ่ายทอดกระบวนการทำงานไปสู่นักเรียน อีกทั้งเป็นแบบอย่างให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานเป็นระบบกระบวนการด้วย เมื่ออาจารย์กระตุ้นให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สะท้อนความคิดให้นักเรียนทำงานร่วมกัน คิดสร้างสรรค์ผลงานภายใต้กรอบและวัตถุประสงค์ทั้งในงานกิจกรรมรวมของโรงเรียน/ระดับชั้น และกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน ย่อมเป็นการจัดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ผลงานของตนอย่างอิสระย่อมเป็นการส่งเสริมการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเมื่อการจัดกิจกรรมมิได้มีข้อจำกัดในเรื่องของเนื้อหาวิชา แต่เป็นการบูรณาการทักษะความรู้ประสบการณ์จากทุกหลักสูตรวิชามาใช้ ย่อมส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการบูรณาการความรู้ เลือกรสรค์ความรู้จากหลากหลายวิชามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ผลงานของตน ทำให้นักเรียนรู้จักนำความรู้ภาคทฤษฎีมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ภายใต้การให้คำปรึกษาของอาจารย์จากหลากหลายสาขาวิชา และหลากหลายประสบการณ์ที่ทำงานร่วมกันในแต่ละระดับชั้น นับได้ว่ากิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเอง ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งโรงเรียนกลุ่มอาจารย์ กลุ่มนักเรียน และกลุ่มอาจารย์กับนักเรียน

8.2.2 การนิเทศภายใน การนิเทศแบบกัลยาณมิตรในระหว่างอาจารย์ ผู้บริหาร ที่ทำงานร่วมกันในระดับชั้นตลอดจนระหว่างคณาจารย์และนักวิจัยภายนอก ด้วยการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ต่อกันเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ย่อมทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกัน ส่งเสริมให้มีการติดตาม แก้ไข และพัฒนางานตลอดจนบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

8.2.3 การวิจัย การวิจัยและพัฒนาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่อง การพัฒนาจิตตคติของนักเรียน โดยกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองในครั้งนี้ส่งเสริมให้คณาจารย์ที่ทำงานร่วมกันได้ทำวิจัย เพื่อตอบคำถามวิจัยร่วมกัน พร้อมกับการพัฒนานักเรียนทั้งโรงเรียนร่วมกันไป นอกจากคณะนักวิจัยหลักของแต่ละโรงเรียนจะได้คำตอบจากการวิจัยในโรงเรียนแล้ว คณาจารย์แต่ละระดับ และอาจารย์แต่ละคนได้ประเด็นใหม่ ๆ ที่จะทำวิจัยร่วมกันด้วย นับเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้อาจารย์สนใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา ที่จะนำไปพัฒนางานการศึกษาที่ตนรับผิดชอบ

อย่างไรก็ตามการวิจัยนับเป็นงานที่อาจารย์ไม่คุ้นเคย โดยเฉพาะงานวิจัยที่ต้องเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพพร้อม ๆ กับการทำงาน ด้วยอาจารย์คุ้นเคยกับการประชุมปรึกษาหารือช่วยกันคิด ช่วยกันวางแผน ช่วยกันแก้ปัญหา และนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะคุ้นเคยกับการเก็บข้อมูลการวิจัยในเชิงปริมาณ จากแบบสอบถามแบบประเมิน มากกว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ การบันทึกผลการประชุม การสรุปผล จึงทำให้การวิจัยเป็นการเพิ่มภาระงานของอาจารย์ และคิดว่าการวิจัยเป็นเรื่องที่ยู่ยากซับซ้อน

การทำงานวิจัยครั้งนี้ สามารถจำแนกอาจารย์ได้เป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่พร้อมจะทำการวิจัย มีความกระตือรือร้น มีความมั่นใจ มีประสบการณ์ในการวิจัย ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำ เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานตามนโยบายของโรงเรียน เป็นกลุ่มสนับสนุนที่สำคัญยิ่งต่อผลสำเร็จของงานวิจัยครั้งนี้ ในการวิจัย เป็นที่ปรึกษาของคณาจารย์ที่มีประสบการณ์น้อยแต่สนใจที่จะทำวิจัยได้เป็นอย่างดี หรือเป็นกลุ่มที่พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ มีความเข้าใจในนโยบายและหลักการทำงาน เป็นผู้นำกลุ่มในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยมั่นใจ เนื่องจากมีประสบการณ์น้อยหรือยังไม่มีประสบการณ์ในการวิจัย แต่พร้อมที่จะร่วมมือ และเรียนรู้เป็นกลุ่มที่ให้ความร่วมมือพร้อมที่จะปฏิบัติหากได้รับการกระตุ้นและการนำทาง นับเป็นกลุ่มที่มีส่วนเป็นกำลังสำคัญยิ่งในการดำเนินงานวิจัย และการดำเนินนโยบายของโรงเรียน

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มปฏิเสธในการให้ความร่วมมือ ด้วยการวางเฉย หรือไม่แสดงความคิดเห็น หรือปฏิเสธไม่เห็นด้วย ไม่รวมมือ ไม่อยากเรียนรู้ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ นานา แม้จะมีจำนวนไม่มาก แต่ก็เป็นส่วนที่ทำให้การดำเนินงานวิจัย และนโยบายของโรงเรียน เป็นไปได้อย่างล่าช้า ต้องใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจและกำหนดกรอบแนวทางให้ปฏิบัติ

8.3 ปัจจัยเกื้อหนุน การวิจัยและพัฒนาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่องการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน โดยกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองครั้งนี้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ด้วยโครงสร้างการทำงานของโรงเรียนทุกระดับเป็นการทำงานในรูปของคณะกรรมการ มีการประสาน และร่วมมือกันผ่านคณะกรรมการแต่ละชุด แต่ละระดับทั้งจากระดับล่างสู่บนและระดับบนสู่ล่าง

8.4 ผู้บริหาร การดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนานักเรียนเป็นการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่มุ่งเน้นให้อาจารย์ทุกคน ทุกระดับ ทุกฝ่าย ร่วมพลังกันเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามปรัชญาคุณธรรมของโรงเรียนที่เน้นให้นักเรียนสามารถนำความรู้ประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและสถานการณ์ นักเรียนมีทักษะในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบตามวิถีประชาธิปไตย สิ่งที่ผู้บริหารต้องตระหนักและดำเนินการเพื่อให้การพัฒนานักเรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ได้แก่

8.4.1 การกำหนดนโยบายกรอบขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน ปฏิบัติได้

8.4.2 การประชุมชี้แจงในรูปแบบและในระดับต่าง ๆ เป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ จำเป็นและมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน และการรวมพลังของกลุ่ม

8.4.3 การกำหนดขั้นตอนการทำงาน การเสนอโครงการอย่างเป็นระบบ และเป็นที่รับทราบถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอช่วยให้อาจารย์ทำงานได้อย่างคล่องตัว

8.4.4 การจัดปัจจัยเกื้อหนุนทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สื่อทัศนูปกรณ์ และงบประมาณ ย่อมสนับสนุนให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8.4.5 การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดบุคลากรประสานงาน และดำเนินงานไว้ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา มอบหมายหน้าที่การดำเนินงานอย่างชัดเจน ช่วยให้การบริหารจัดการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาผู้เรียนเป็นการพัฒนานักเรียนทุกคนในระดับชั้น โดยการรวมพลังของอาจารย์จากทุกสาระวิชาที่สอนในระดับ เป็นการพัฒนานักเรียนในแนวนอนเป็นหน้าที่โดยตรงของกิจการนักเรียน การบริหารจัดการผ่านงานกิจการนักเรียน ย่อมช่วยให้การบริหารจัดการดำเนินไปได้อย่างสะดวก การวางแผน ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานผ่านการประชุมตามระดับชั้น นอกจากจะส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และความสัมพันธ์ที่ดีของอาจารย์ต่างสาระหลักสูตรที่ดูแลนักเรียนในระดับชั้นเดียวกันแล้ว ยังเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกัน และเป็นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ทั้งยังส่งเสริมความสามัคคี เจตคติที่ดีต่อกันในหมู่อาจารย์

8.4.6 การยึดมั่น ยืนหยัด และย้ำเตือน ในนโยบายหลักของการจัดกิจกรรมอิสระพัฒนาตน เสนอว่าเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้ฝึกฝนทักษะการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบตามวิถีประชาธิปไตย ผ่านกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนตามระบบ P-D-C-D และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญา ศีลธรรมของโรงเรียน โดยการใช้เวลาที่โรงเรียนกำหนดจัดกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติร่วมกันทั้งระดับชั้นตามแผนงานของโรงเรียนของระดับ หรือกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติเป็นกลุ่มย่อยตามความถนัดและความสนใจ นับเป็นกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนทั้งสิ้น มิใช่กิจกรรมที่นักเรียนทำตามความถนัดและความสนใจเท่านั้น จึงจะเป็นกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

8.5 การนำนวัตกรรมไปใช้

8.5.1 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา ใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นการทำงานร่วมกัน และการบูรณาการสาระวิชาต่าง ๆ มาใช้ในเวลาที่โรงเรียนกำหนด ภายใต้การให้คำปรึกษา ติดตามของอาจารย์แทนการจัดกิจกรรมชุมนุม สำหรับกิจกรรมชุมนุมให้เป็นกิจกรรมนอกเวลาตามความสนใจของนักเรียน การนำรูปแบบการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนไปใช้ควรปรับให้เหมาะกับบริบท เงื่อนไขและปัจจัยของแต่ละโรงเรียน

8.5.2 การวิจัยและพัฒนาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเป็นความร่วมมือของบุคลากรทุกคนทุกฝ่ายในโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ หากบุคลากรทุกคนทุกระดับมีความเข้าใจตรงกัน มีแนวทางขั้นตอนการดำเนินการ มีการติดตาม และมีการกำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน

.....

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัย

ของ

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา (001)

เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง

การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัย

ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับประถมศึกษา

เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

1. ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนทุกด้าน โดยเฉพาะคุณลักษณะด้านจิตนิสัย (Habits of Mind) ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการตัดสินใจแก้ปัญหาในการทำงาน นอกจากนี้จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนขึ้น ในการเรียนรายวิชาต่างๆ ตามหลักสูตรแล้ว โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ยังส่งเสริมจิตนิสัยของนักเรียน โดยผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ควบคู่ไปด้วย

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในโรงเรียน ปกติสัปดาห์ละ 1-2 คาบ จากการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ในปีการศึกษา 2543-2544 พบว่า ผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในระดับมาก เฉพาะในส่วนของการส่งเสริมความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การมีความคิดสร้างสรรค์ และความกระตือรือร้นของนักเรียน นอกนั้นก็มีผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจำเป็นต้องหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงาน ให้บรรลุความมุ่งหมายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมให้อาจารย์มีความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนานักเรียน โดยเฉพาะจิตนิสัยในด้านต่าง ๆ และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และเรียนรู้ที่จะพัฒนาระบวนการทำงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีคุณภาพ ในปีการศึกษา 2545 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับทราบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแสวงหายุทธศาสตร์ แนวทางและรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของโครงการ วพร. จึงสนใจเข้าร่วมโครงการ วพร. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา เป็นเครื่องมือในการสร้างนวัตกรรม การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ในด้านการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา อยู่ในโครงการวิจัยย่อย RDL 01/C ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา และโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา มีรองศาสตราจารย์ เกื้อกูล ทาสีทิพย์ อาจารย์ใหญ่เป็นหัวหน้าโครงการ และมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมนมาศ ลิลลัตยกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ ไชยโส จากภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นนักวิจัยภายนอก

2. หลักการและแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 ในการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร. 4 แนวคิด คือ

1) แนวคิดการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดและการปฏิรูปการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ในการปฏิรูปการเรียนรู้จึงควรดำเนินไป อย่างสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) ได้กำหนดไว้ แต่เนื่องจากการที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ที่ดีได้ ย่อมต้องอาศัยสาระการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดการของผู้สอน ดังนั้นในการปฏิรูปการเรียนรู้ จึงต้องมีการปรับวิธีเรียนของผู้เรียน และการเปลี่ยนวิธีสอนของครู ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้จะเกิดผลสมบูรณ์ได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจ และให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแนวคิด และการกระทำของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการจัดการศึกษา และจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่เป็นประโยชน์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ดีตามจุดหมายของหลักสูตร

2) แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน (Whole School Reform)

การพัฒนาทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ โดยมีการดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานและภาระงานที่ทำอยู่ตามปกติ ไม่ใช่เป็นการเพิ่มเติม หรือโครงการชั่วคราวเฉพาะกิจ และมีการดำเนินการแบบครอบคลุมในทุกองค์ประกอบหลักของโรงเรียน ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมในโรงเรียนและกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้มันคงเพียงพอ ที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจน โดยทั่วไปการพัฒนาทั้งโรงเรียน มีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญ 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสำรวจ 2) ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด 3) ขั้นการวางแผน 4) ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน 5) ขั้นประเมินผลการดำเนินงาน และ 6) ขั้นการปรับปรุงแผนงาน

3) แนวคิดการมีจุดเน้น (Focus) ในการพัฒนา

เนื่องจากมีประเด็นการเรียนรู้จำนวนมาก ที่ควรจะได้รับ การปฏิรูปให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) การดำเนินการเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนในหลายๆ เรื่อง หลาย ๆ ประเด็นไปพร้อม ๆ กันทั้งหมด ซึ่งจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในเวลาจำกัด อาจเป็นไปได้ยาก และใช้เวลานาน ดังนั้นการให้โรงเรียนบอกจุดเน้นที่ต้องการ จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูป เห็นผลประจักษ์ในเวลาที่รวดเร็ว และจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจ ที่จะดำเนินการปฏิรูปในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

4) แนวคิดการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการ (Research and Development และ Action Research)

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการพัฒนาแบบหนึ่งที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ หรือเป็นยุทธวิธีในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ในทิศทางหรือลักษณะที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนางาน ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพของงาน และมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองเพื่อให้เห็นผลประจักษ์ มีการตัดสินใจ บนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีการปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งการพัฒนาบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนางานของตน จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง ต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ให้ประสบความสำเร็จ และยั่งยืน ในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนดำเนินงานที่สำคัญ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนพัฒนา (D) โดยอาจเรียงลำดับขั้นตอนเป็น $R_1 \rightarrow D_1 \rightarrow R_2 \rightarrow D_2$ ต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะได้นวัตกรรม ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน หรืออาจเรียงลำดับเป็น $D_1 \rightarrow R_1 \rightarrow D_2 \rightarrow R_2$ ก็ได้ หากเริ่มต้นจากนวัตกรรมที่คิดขึ้น

การวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) กล่าวคือ เน้นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยเอง เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาของตน การวิจัยปฏิบัติการจึงเหมาะกับครูผู้สอนในห้องเรียน เพราะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน การวิจัยปฏิบัติการ ตามลักษณะที่กล่าวมาเรียกว่าการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) การวิจัยในลักษณะนี้ เป็นกระบวนการที่สามารถเสริมพลังอำนาจครู ในการพัฒนาการศึกษาระยะยาว ในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองของครูและผู้อื่นร่วมกัน และเป็นกระบวนการที่เป็นความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียนกับนักวิชาการภายนอกโรงเรียน เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัยได้ การวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่เชื่อมการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้านของครู คือ งานด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย และด้านการปรับปรุงพัฒนางานให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกส่วนกัน ช่วยให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

คณาจารย์ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กล่าวว่า “รอบรู้ ผู้ชีวิต จิตมั่นคง ดำรงคุณธรรม” ความรอบรู้คือความรู้จำในการรู้จักคิดอย่างแยกคาย และความรู้ประจักษ์ที่สามารถปฏิบัติได้โดยตรง ผู้ชีวิตคือ ความพร้อมในการเผชิญปัญหา มีความรับผิดชอบ อดทน แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ จิตมั่นคงคือ ภาวะทางอารมณ์และจิตใจที่ผ่องใส ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความยากลำบากในการทำงาน ปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดำรงคุณธรรม คือ ความเคารพและซื่อมั่นในกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย มีจริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นผู้เรียนที่ดี ลูกที่ดี และพลเมืองดี ซึ่งคณาจารย์ดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คุณลักษณะที่กล่าวถึงทั้งหมดนี้เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลสูงต่อแนวคิด การตัดสินใจและแก้ปัญหาในการ

ทำงาน นักการศึกษานิยามโครงสร้างเชิงความคิดรวบยอดคุณลักษณะเหล่านี้ว่า จิตนิสัย (Habits of Mind) จิตนิสัยมีอิทธิพลอย่างสูงต่อแนวคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในการทำงาน เมื่อผู้เรียนทำงานอย่างมีคุณภาพ ตลอดกระบวนการทำงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น ผู้เรียนสะท้อนจิตนิสัยที่สังเกตได้ระหว่างการปฏิบัติงานเสมอ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตนิสัย จึงต้องจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์มาเป็นพื้นฐาน ในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ ตามความถนัดและความสนใจ มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถนำเสนอผลงาน วิเคราะห์และประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่นได้ และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาและแก้ไขผลงานต่อไปได้ ซึ่งกิจกรรมที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ได้ตั้งชื่อว่า กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

ด้วยเหตุที่โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เห็นความสำคัญของการพัฒนา จิตนิสัยของนักเรียน และได้ดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนมาช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงเลือกเป็นจุดเน้นในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ตัวแปรตาม : การพัฒนาจิตนิสัย

ตัวแปรต้น : การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนตามขั้นตอนวงล้อการเรียนรู้

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ตั้งอยู่เลขที่ 50 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900 ในบริเวณมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็น โรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวม 42 ห้องเรียน มีนักเรียนประมาณ 1,672 คน โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีลักษณะเป็นชุมชนวิชาการ เนื่องจากตั้งอยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และบริเวณของกระทรวงเกษตร นักเรียนเกือบครึ่งหนึ่งเป็นบุตรอาจารย์ ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ และคนงานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่เหลือเป็นบุตรบุคคลทั่วไปซึ่งมีฐานะปานกลางค่อนข้างดี

บุคลากรของโรงเรียน มีสถานะเป็นอาจารย์ ข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย และอาจารย์อัตราจ้าง 181 คน มีวุฒิปริญญาตรี 99 คน ปริญญาโท 78 คน และปริญญาเอก 4 คน โรงเรียนจัดหลักสูตรภายใต้กรอบหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ปรับรายละเอียดบางส่วนให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และความต้องการของประชาคมโรงเรียน เช่น จัดวิชาเลือกเสรีให้นักเรียนได้เลือกอย่างหลากหลายตามความถนัดและความสนใจ จัดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะวิชาต่าง ๆ ทั้งในห้องปฏิบัติการ และนอกสถานที่ ตลอดจนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนทักษะความสามารถ และประสบการณ์ให้แก่ นักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งในด้านวิชาการ กีฬา ดนตรี ศิลปวัฒนธรรม การเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้โรงเรียนยังเป็นแหล่งความรู้ ฝึกสังเกตการณ์ และฝึกปฏิบัติของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

- 4.1 เพื่อให้ครูสามารถจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
- 4.2 เพื่อพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ
- 4.3 เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
- 4.4 เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน สามารถเสริมสร้างสมรรถภาพครูและผู้บริหารโรงเรียน ในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน โดยแบ่งกิจกรรมเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมตามความสนใจของนักเรียนที่ต้องการให้นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์ หรือทำโครงการตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ส่วนกิจกรรมรวมของโรงเรียน เป็นการดำเนินงานตามแผนงานของโรงเรียน/ ระดับชั้น วิธีการดำเนินงานขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมแต่ละกิจกรรม โดยมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ให้สอดคล้องกับเหตุปัจจัยแวดล้อม สรุปเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1) แบบหมุนเวียนกิจกรรม มี 2 รูปแบบ คือ

- 1.1) หมุนเวียนเป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนหมุนเวียนไปทำกิจกรรมตามความสนใจ 2 กิจกรรม/ภาคเรียน
- 1.2) หมุนเวียนเป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนหมุนเวียนไปทำกิจกรรมตามความสนใจ 3 กิจกรรม/ภาคเรียน

2) แบบเปลี่ยนกิจกรรม มี 3 รูปแบบ คือ

- 2.1) เปลี่ยนกิจกรรม เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนทำเสร็จสิ้นใน 1 สัปดาห์
- 2.2) เปลี่ยนกิจกรรม เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนทำเสร็จสิ้นใน 2 สัปดาห์
- 2.3) เปลี่ยนกิจกรรม เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนทำเสร็จสิ้นใน 4 สัปดาห์

โดยทุกกิจกรรมนักเรียนจะทำพร้อมกันจนครบทุกกิจกรรมในภาคการศึกษานั้น ๆ

3) แบบประจำที่

เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนเลือกทำตามความสนใจ 1 กิจกรรม/ภาคเรียน

4) แบบพิเศษ

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเสริม/ตอบสนองวัตถุประสงค์เฉพาะบางเรื่อง เช่น การทำโครงการ สร้างสรรค์ผลงาน

จากปีการศึกษา 2545 ได้พัฒนารูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเอง สิ้นสุดโครงการวิจัย พบว่ามีการจัดกิจกรรมแบบหมุนเวียนมากที่สุด และมีแนวโน้มว่ากิจกรรมแบบพิเศษ จะได้รับความสนใจมากขึ้นจากระดับชั้นที่สูงขึ้น

5.1.2 ครูใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลาย เช่น การสังเกตการดำเนินงานและพฤติกรรมของนักเรียน การให้ข้อมูลย้อนกลับ การติดตามและประเมินผลการทำงาน การกระตุ้นและเสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจน การสะท้อนความคิดต่อผลงาน

5.1.3 การประเมินจิตตนิสัยของนักเรียนประเมินโดยครู และนักเรียน โดยครูใช้วิธีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนและการสัมภาษณ์ การตรวจผลงานจากการปฏิบัติ และการแสดงพฤติกรรมขณะทำงาน

5.1.4 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ตัวอย่างการวิจัยเรื่องการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถอย่างมีระบบ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ประสบความสำเร็จ โดยใช้ตัวแบบการจัดกิจกรรมตามวงล้อการเรียนรู้ ในกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองกลุ่มสร้างสรรค์ผลงานด้วยการแสดงกลางแจ้ง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน

ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนตามภารกิจ 4 ด้าน มีดังนี้

1) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองอย่างชัดเจน โดยกำหนดเวลาเรียนไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร และจัดเวลาเรียนให้ทุกระดับชั้น ๆ ละ 1 คาบ/สัปดาห์ (50 นาที) เป็นอย่างน้อย โดยกำหนดลักษณะของกิจกรรมให้ประกอบด้วย กิจกรรมรวมของโรงเรียนหรือระดับชั้น และกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน มีการกำหนดให้อาจารย์ทุกคนเป็นที่ปรึกษากิจกรรม มีการเสริมแรงในรูปแบบที่หลากหลาย

2) การนิเทศภายใน มีการประชุมทำความเข้าใจร่วมกันพร้อมทั้งให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน มีการกำหนดให้ผู้ประสานงานในแต่ละระดับชั้น เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการดำเนินงานของอาจารย์แต่ละระดับ ทำงานร่วมกับนักวิจัยภายนอกแบบรวมพลังกัน เพื่อติดตาม แก้ไข และดำเนินงาน ตลอดจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

3) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน มีการวางแผนให้สมาคมผู้ปกครองและครูฯ เข้ามา มีบทบาทร่วมวางแผนจัดกิจกรรม

4) การประเมินโครงการ มีการมอบหมายให้อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละระดับชั้นจัดทำรายงานการประเมินโครงการ และมีการวิเคราะห์เอกสารเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของผู้บริหาร

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ / ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกใช้กระบวนการและแบบแผนการวิจัยแบบร่วมมือร่วมใจ ในการสร้างองค์ความรู้ ตรวจสอบทฤษฎี พร้อมกับอาจารย์และผู้บริหาร โดยร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาวิจัย พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย วางแผนการพัฒนานุเคราะห์ ให้คำปรึกษา ทำความเข้าใจประเด็นปัญหา จัดทำเอกสารความรู้และแนวทางการพัฒนาจิตตนิสัย วางแผนการดำเนินงานและดำเนินงานตามแผน ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำผลไปใช้ปรับปรุงงานต่อไป ผลการดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าวของนักวิจัยภายนอกทำให้เกิดความร่วมมือกันในลักษณะการรวมพลัง และเกิดการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพด้วยกันทั้งสองฝ่าย

6. กระบวนการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา มีกระบวนการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนตามขั้นตอน 10 ขั้นตอน ของโครงการ ดังนี้

6.1 ขั้นการริเริ่มและการเตรียมการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณะกรรมการบริหารโรงเรียน จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อขอความเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการ วพร. ทุกฝ่ายเห็นด้วยจึงสมัครเข้าร่วมโครงการ วพร. และได้ร่วมกันพิจารณาประเด็นวิจัย เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ซึ่งมุ่งเน้นที่การพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เป็นกิจกรรมที่อาจารย์ทุกคนได้รับมอบหมายให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา มีการเตรียมการดำเนินงานโดยแต่งตั้ง คณะผู้วิจัย และได้เชิญคณาจารย์จากคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2 คน เข้ามาช่วยเหลือและร่วมเรียนรู้กับบุคลากรของโรงเรียน

6.2 ขั้นการสร้างความตระหนัก กำหนดประเด็นปัญหาวิจัย และวางยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ประชุมคณะวิจัย เกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระในปีการศึกษาที่ผ่านมา และประชุมคณะอาจารย์ผู้สอนร่วมกัน กำหนดประเด็นปัญหาวิจัย การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน ซึ่งเป็นการปฏิบัติการงานปกติ ส่วนนักวิจัยภายนอกได้ให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียนที่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลจากการประชุมทำให้อาจารย์ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องทำวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน มีการวางแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานแบบเครือข่ายซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าโครงการวิจัย นักวิจัยหลักซึ่งมีอยู่ทุกระดับชั้นระดับชั้นละ 1 คน อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งได้แก่อาจารย์ทุกคนในระดับชั้น และนักวิจัยภายนอก ซึ่งทำงานเชื่อมโยงและเสริมกัน

6.3 ขั้นการพัฒนาบุคลากร

6.3.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาวิจัย และการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตตนิสัย โดยจัดหาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายและองค์ประกอบของจิตตนิสัยมาให้ รวมทั้งร่วมประชุมอภิปรายกับอาจารย์ในระดับชั้นเกี่ยวกับการกำหนดตัวบ่งชี้ของจิตตนิสัย การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้านจิตตนิสัย นอกจากนี้นักวิจัยภายนอกยังได้สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย การสร้างเครื่องมือวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยในระยะแรกมีการร่วมประชุมทำความเข้าใจ และวางแผนร่วมกับอาจารย์เป็นระยะ ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน และมีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

6.3.2 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ผู้บริหารทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การจัดปัจจัยเกื้อหนุน การจัดระบบนิเทศภายในและการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการปฏิบัติดังนี้

1) ส่งเสริมให้มีการทำงานแบบรวมพลัง โดยกำหนดให้แต่ละระดับชั้นมีอาจารย์ทุกท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของกิจกรรม รับผิดชอบการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ทำหน้าที่คอยดูแลให้คำปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาทุกคนในระดับชั้นเป็นผู้ร่วมวิจัย

2) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนอย่างชัดเจน มีการบริหารจัดการด้านบุคลากร เตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและจัดงบประมาณ ให้การเสริมแรงด้วยการจัดทำจิตตนิสัยปริทัศน์ เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานและให้กำลังใจอาจารย์

3) การจัดระบบนิเทศภายใน มีการประชุมสร้างความรู้ร่วมกัน รับฟังปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน จัดประชุมรวมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

4) การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการประชาสัมพันธ์โครงการในวารสารจิตตนิสัยปริทัศน์ สนทนากับผู้ปกครองในช่วงสัปดาห์สนทนาศิษย์-ลูก เกี่ยวกับการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน เชิญผู้ปกครองเป็นแหล่งเรียนรู้ เผยแพร่กิจกรรมและผลงานของนักเรียนผ่านเว็บไซต์ของโรงเรียน

6.4 ขั้นการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดังนี้

1) ให้นักวิจัยภายนอกซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยทำงานแบบรวมพลังกับผู้บริหารและนักวิจัยหลักของโรงเรียน วางแผนพัฒนาอาจารย์ให้มีความรู้ และสามารถทำวิจัยได้โดยใช้เงื่อนไขการดำเนินงานของโครงการ วพร. เป็นเครื่องมือ

2) กำหนดให้การวิจัยในโครงการ วพร. คือ การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนเป็นการวิจัยสถาบัน ซึ่งอาจารย์ทุกคนจะต้องเป็นผู้ร่วมวิจัยหรือให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย

3) จัดระบบการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยกำหนดให้นักวิจัยหลักทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของอาจารย์ เป็นการติดตามและพัฒนางานอย่างไม่เป็นทางการทุกระดับ

4) จัดปัจจัยเกื้อหนุนในการดำเนินงาน เช่น จัดสถานที่สำหรับการประชุมอาจารย์และการนำเสนอผลงาน จัดทำรายชื่อแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน วางแผนการสื่อสาร สร้างกำลังใจ และติดตามการทำงานของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมอิสระและพัฒนาตนด้วยการทำวารสารจิตตนิสัยปริทัศน์

5) กำหนดเป็นนโยบายให้อาจารย์ทุกคนเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยอาจารย์แต่ละระดับมีอิสระในการกำหนดรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนตามหลักการที่โรงเรียนกำหนด

6) กำหนดเป็นนโยบายส่งเสริมการวิจัยโครงการ วพร. โดยอาจารย์ที่มีผลงานวิจัยสามารถคิดภาระงานเพิ่มได้ไม่เกิน 5 คาบ/สัปดาห์

7) ส่งเสริมการทำงานแบบรวมพลัง เรียนรู้จากกันและกัน โดยใช้ระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้วยการมอบหมายให้แต่ละระดับชั้นทำงานวิจัยภาคเรียนละ 1 เรื่อง โดยผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเป็นหัวหน้างานวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาในระดับชั้นเป็นผู้ร่วมวิจัย สำหรับอาจารย์ที่สนใจจะทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของตนเองก็สามารถทำได้จากกิจกรรมที่ตนเอง รับผิดชอบ และเพื่อส่งเสริมการวิจัยของอาจารย์ได้มีการจัดสรรงบประมาณให้ระดับชั้นละ 2,000 บาท/ปี

8) ให้แต่ละระดับชั้นประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน พร้อมทั้งนำปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานมาวางแผนกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

6.5 ขั้นการจัดทำแผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของบุคลากรทุกฝ่าย

6.5.1 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยและพัฒนาของครู

1) ประชุมร่วมกับผู้บริหารและนักวิจัยภายนอก เพื่อรับทราบแนวทางในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน จิตตนิสัย การวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

2) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน จิตตนิสัยของนักเรียนในปีที่ผ่านมา เพื่อกำหนดปัญหาการวิจัยของแต่ละระดับชั้น

3) กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของแต่ละระดับชั้น

4) แต่ละระดับชั้นวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล และสร้างเครื่องมือประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน และประเมินผลการดำเนินงาน

5) จัดการเรียนการสอนโดยจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองตามแนวทางที่กำหนดไว้

6) บันทึกพฤติกรรมของนักเรียน แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีอื่น ๆ เพื่อศึกษาว่ามีจิตตนิสัยด้านใดเกิดขึ้นบ้าง

7) ครูอาจทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหานักเรียนบางคนในกลุ่มหรือเพื่อพัฒนาเด็กทั้งกลุ่ม

8) วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ปรับปรุง แก้ไข และวางแผนการทำงานภาคเรียนต่อไป

6.5.2 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของผู้บริหาร

1) ผู้บริหาร/ นักวิจัยภายนอก และผู้เกี่ยวข้องประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดกรอบการวิจัยและพัฒนา

2) ศึกษาการดำเนินงานและความต้องการของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงาน

4) วางแผนการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การนิเทศภายใน การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การประเมินโครงการ

5) วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินตัวบ่งชี้ความสำเร็จของงาน

6) สรุปผลการดำเนินงาน

7) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขและวางแผนการดำเนินงานภาคเรียนต่อไป

6.5.3 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของนักวิจัยภายนอก

1) ประชุมร่วมกับผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบการวิจัยของโครงการ

2) ประชุมร่วมกับอาจารย์ในระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อรับทราบปัญหา และหากลยุทธ์ในการแก้ปัญหา/ สนับสนุนการดำเนินงานของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดปัญหาการวิจัย

3) กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงาน

4) วางแผนการพัฒนาสมรรถภาพ ของอาจารย์และผู้บริหาร ด้านจิตตนิสัยและด้านการวิจัยปฏิบัติการ

5) วางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินตัวบ่งชี้ความสำเร็จของงาน

6) สรุปผลการดำเนินงาน

7) วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไข และวางแผนการทำงานภาคเรียนต่อไป

6.6 ขั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

6.6.1 ตัวบ่งชี้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (ตัวแปรตาม)

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของโรงเรียน คือ จิตตนิสสัยของนักเรียน เมื่อเริ่มต้น โครงการคาดหวังผลการเรียนรู้ด้านจิตตนิสสัย 7 ด้าน ได้แก่ ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ การร่วมคิดร่วมทำ ความเพียรพยายาม ความอยากรู้อยากเห็น การอาศัยข้อมูลในการตัดสินใจ และการประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ เมื่อสิ้นสุดโครงการนักเรียนแสดงจิตตนิสสัยเด่นชัด 7 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ ความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียน การร่วมคิดร่วมทำ การทำงานอย่างมีขั้นตอน ทักษะการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ความพยายาม มุมานะ อดทนอดกลั้น

6.6.2 ตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้ (ตัวแปรต้น)

การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์ แยกเป็น 2 ส่วน คือ พัฒนาเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามวงล้อการเรียนรู้ ดังนี้

1) เป้าหมายการจัดการเรียนรู้ คือ จัดการเรียนรู้สนองต่อลักษณะและบุคลิกภาพของผู้เรียน สร้างแรงจูงใจภายในของผู้เรียน และสร้างแรงจูงใจภายนอกของผู้เรียน

2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามวงล้อการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน คือ การกำหนดมาตรฐาน การนำเสนอตัวแบบ การฝึกปฏิบัติ การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการปรับปรุงแก้ไข

ทั้งนี้ในระหว่างที่พัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ ได้มีการกำหนดบทบาทครู และกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนไปพร้อมๆ กัน

6.6.3 ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ได้มีการกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการสมรรถวิสัยของครู ผลการปฏิบัติงานของครู และประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน

6.7 ขั้นการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

6.7.1 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู

1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

ครูใช้ประมวลการสอนและสังเขปรายวิชากิจกรรมอิสระเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ในส่วนของกิจกรรมรวมของโรงเรียน ผู้ประสานงานในระดับหรือผู้เกี่ยวข้องจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับกิจกรรมรวมของโรงเรียน/ระดับชั้น

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครูมีหลายชนิด และมีการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น แบบรายงานผลการดำเนินงาน แบบสำรวจรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบประเมินตนเอง

6.7.2 เครื่องมือวิจัยของผู้บริหาร

เครื่องมือของผู้บริหารได้แก่ แบบรายงานการดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของอาจารย์

6.7.3 เครื่องมือวิจัยของนักวิจัยภายนอก

นักวิจัยภายนอกจัดกลุ่มสนทนากับหัวหน้าโครงการ และนักวิจัยหลักรวมทั้งใช้แบบสอบถาม เพื่อสำรวจความคิดเห็น และปัญหาในการดำเนินงานโครงการ วพร.

6.8 ขั้นปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน มีแผนการดำเนินงาน และเครื่องมือการวิจัยพร้อมแล้ว โรงเรียนลงมือปฏิบัติการดังนี้

6.8.1 ครูจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยกำหนดกรอบแนวคิด/ลักษณะกิจกรรม แล้วให้นักเรียนจัดกลุ่มตามความสนใจกลุ่มละ 4-5 คน ตามลักษณะของกิจกรรมของแต่ละระดับชั้น โดยอาจารย์ที่ปรึกษาดูตามและร่วมกิจกรรมกับนักเรียนทุกครั้ง คอยให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านการวิชาการและกระบวนการทำงาน อำนวยความสะดวก กระตุ้น ให้กำลังใจ ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามแผนที่วางไว้ มีการสังเกตและบันทึกกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน บันทึกทั้งจุดเด่น และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนครั้งต่อไป ครูอาจทำวิจัยปฏิบัติในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหานักเรียนบางคนในกลุ่มหรือเพื่อพัฒนาเด็กทุกคนในกลุ่ม

เมื่อเริ่มต้นโครงการ มีจิตตนิสัยที่ต้องการพัฒนาอยู่ 7 ด้าน ได้แก่ ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ การร่วมคิดร่วมทำ ความเพียรพยายาม ความอยากรู้อยากเห็น การอาศัยข้อมูลในการตัดสินใจ และการประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ ผลการดำเนินงานปีแรกพบว่า แต่ละระดับชั้นยังไม่มีข้อมูลเพียงพอ ที่จะสรุปได้ว่ามีจิตตนิสัยด้านใดปรากฏชัด เมื่อมีการปรับปรุงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ในการดำเนินงานปีที่สอง นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยทั้ง 7 ด้าน โดยจัดรวมเป็นกลุ่มหลักที่ปรากฏเด่นชัดได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดเพื่อกำกับตนเอง

6.8.2 ผู้บริหารพยายามแสวงหาวิธีการในการดำเนินงานตามแผนงานที่สำคัญทั้ง 3 ด้าน ให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีการจัดปัจจัยเกื้อหนุนหลากหลายวิธี เช่น การกำหนดนโยบายในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนให้ชัดเจน มีการบริหารจัดการด้านบุคลากร การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งงบประมาณ การเสริมแรงทางบวก เช่น จัดทำวารสารจิตตนิสัยปริทัศน์ การสนับสนุนงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของระดับชั้น และงานวิจัยส่วนบุคคลหรือกลุ่ม ในด้านการนิเทศภายใน มีการจัดประชุมทำความเข้าใจร่วมกัน ติดตามประสานงาน ร่วมแก้ปัญหา จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในระหว่างการดำเนินงาน แต่ละระดับชั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และปริมาณ เพื่อประเมินโครงการการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนทุกภาคการศึกษา

6.8.3 นักวิจัยภายนอก ดำเนินงานการเสริมสมรรถภาพครูและผู้บริหารตามแผนงาน โดยทำหน้าที่ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ร่วมศึกษาปัญหาและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา ประเมินผลการดำเนินงาน การนำผลการประเมินไปปรับปรุงงานต่อไป

6.8.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ด้านนักเรียน

1.1) กระบวนการทำงานและชิ้นงานของนักเรียน

1.2) จิตตนิสสัยของนักเรียน เก็บข้อมูลจาก แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสำหรับอาจารย์ แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบประเมินตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

2) ด้านครู วิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้ ได้แก่

2.1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

2.2) การจัดกลุ่มสนทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.3) รายงานการประชุม

2.4) รายงานการประเมินโครงการของระดับชั้น

3) ด้านผู้บริหาร วิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่

3.1) รายงานการประชุม

3.2) การจัดกลุ่มสนทนา

3.3) รายงานการประเมินโครงการของระดับชั้น

4) ด้านนักวิจัยภายนอก

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถาม เข้าร่วมประชุมกับอาจารย์ในระดับชั้น การจัดกลุ่มสนทนา นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา

6.8.5 ผู้บริหาร/นักวิจัยหลักของโรงเรียน สังเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยและพัฒนา โดยภาพรวม เพื่อตอบคำถามการวิจัย

6.9 ขั้นตอนการสรุปผลงานและการขยายผล

6.9.1 ผลงาน

1.) ผลผลิต

จากการดำเนินงานตามลำดับ โรงเรียนมีผลผลิตดังนี้

1.1) ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจิตตนิสสัยของนักเรียน รวมทั้งเครื่องมือประเมินจิตตนิสสัยของนักเรียน

1.2) ครูมีรายงานการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

1.3) รายงานการประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสสัยของนักเรียน รวม 45 เล่ม

1.4) จิตตนิสัยปริทัศน์ 2 ฉบับ

1.5) โรงเรียนมีรายงานการวิจัยและพัฒนาระดับโรงเรียน

1.6) นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การจัดกิจกรรมอิสระ และพัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

2) ผลการเรียนรู้

จากการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนา จิตตนิสัยที่พึงประสงค์ ครูเรียนรู้วิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ผู้บริหารเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครู และนักวิจัยภายนอกเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนในการเสริมสมรรถภาพ ครูและผู้บริหาร

6.9.2 การขยายผล

โรงเรียนจะขยายผลการดำเนินงานไปยังโรงเรียนเครือข่ายทางวิชาการ คือ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองแพร่ และร้อยเอ็ดที่สนใจต่อไป

6.10 ขั้นการประเมินความสำเร็จของการดำเนินงาน

6.10.1 ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน นุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดำเนินงานไปได้ตามเป้าหมาย ดังนี้

1) การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ กระบวนการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ตามวงจร PDCA ของอาจารย์ สามารถพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนเด่นชัด 7 ด้าน คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ ความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียน การร่วมคิดร่วมทำ การทำงานอย่างมีขั้นตอน ทักษะการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ความพยายาม มุมานะ อดทนอดกลั้น

2) การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ข้อ 2 ในระดับหนึ่งคือ การที่ผู้บริหารได้ กำหนดจุดมุ่งหมาย ของการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน กรอบการบริหารจัดการด้านบุคลากรและเวลา การดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการประเมินโครงการไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดเอกภาพ ในด้านนโยบาย แต่มีความหลากหลายในการปฏิบัติ นับเป็นจุดเน้นสำคัญที่ทำให้การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง การวางแผนให้แต่ละระดับชั้นมีการทำงานแบบรวมพลัง ประกอบกับการจัดระบบการนิเทศแบบกัลยาณมิตร เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงาน การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ การดำเนินงานของผู้บริหาร ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการวิจัยในชั้นเรียน อาจารย์ส่วนใหญ่เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเพิ่มขึ้น แต่ยังเขียนรายงานการวิจัยที่สมบูรณ์ตามเกณฑ์มาตรฐานไม่ได้

3) การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ในระดับหนึ่ง คือ การทำงานแบบรวมพลังของอาจารย์ ผู้บริหารและนักวิจัยภายนอก นอกจากจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแล้ว ยังทำให้เกิดบรรยากาศ ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากกันและกัน นักวิจัยภายนอกสามารถสร้างองค์ความรู้ และตรวจสอบทฤษฎีทางการศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารและอาจารย์เรียนรู้เกี่ยวกับ

การบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน การดำเนินงานในครั้งนี้ มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีอาจารย์ เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น

6.10.2 ผลกระทบ

อาจารย์ในโรงเรียนนำวิธีการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมนักเรียน ไปใช้ในการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียน ในการเรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งนำวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการวิจัย วพร. ไปใช้ในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของอาจารย์ โดยเปลี่ยนวิธีดำเนินการวิจัย ที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ มาเป็นเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากแบบเสนอโครงการวิจัย ที่ขอการสนับสนุนจากโรงเรียนในระยะต่อมา

7. การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน ใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ แบบประเมินผลงาน แบบบันทึกสำหรับอาจารย์ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบประเมินตนเอง

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง มีเครื่องมือและวิธีการดังนี้

7.2.1 ครู

- 1) แบบวิเคราะห์เอกสารจากรายงานการประชุมต่าง ๆ เช่น รายงานการประชุมอาจารย์ที่ปรึกษา รายงานการประชุมคณะนักวิจัยหลัก รายงานการประชุมรวมทั้งโรงเรียน
- 2) แบบวิเคราะห์รายงานการประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน

7.2.2 ผู้บริหาร

- 1) แบบวิเคราะห์เอกสารจากรายงานการประชุมต่าง ๆ เช่น รายงานการประชุมอาจารย์ที่ปรึกษา รายงานการประชุมคณะนักวิจัยหลัก รายงานการประชุมรวมของโรงเรียน
- 2) แบบวิเคราะห์รายงานการประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน
- 3) การจัดกลุ่มสนทนา
- 4) แบบรายงานการดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนของอาจารย์

7.2.3 นักวิจัยภายนอก

- 1) จัดกลุ่มสนทนากับหัวหน้าโครงการและคณะผู้วิจัย
 - 2) ใช้แบบสอบถาม เพื่อสำรวจความคิดเห็นและปัญหาในการดำเนินงานโครงการ
- วพร.

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู : การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเป็นระยะเวลา 2 ปี
โรงเรียนได้นวัตกรรมดังต่อไปนี้

8.1.1 การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา จัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน 2 ลักษณะคือ กิจกรรมรวมของโรงเรียน/ระดับชั้น และกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน โดยกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียนเป็นกิจกรรมที่นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มประมาณ 4-5 คน เป็นการศึกษาค้นคว้าหรือทำโครงการตามความสนใจความถนัดของนักเรียน ส่วนกิจกรรมรวมของโรงเรียน/ระดับชั้น เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน พร้อมกันทั้งโรงเรียน/ระดับชั้น ใช้วงจร PDCA ในการดำเนินงาน เป้าหมายในการพัฒนาได้แก่ จิตนิสัยของนักเรียน ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะภายในของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อแนวคิด การตัดสินใจและการแก้ปัญหาในการทำงาน

ในรอบปีแรก การประเมินจิตนิสัยของนักเรียน ใช้วิธีการตรวจสอบว่าจิตนิสัยที่ต้องการพัฒนาเกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จ จึงเปลี่ยนมาเป็นการเฝ้าสังเกตว่านักเรียนมีคุณลักษณะ ที่แสดงจิตนิสัยด้านใดบ้าง ในปีที่สองซึ่งพบว่า นักเรียนแสดงจิตนิสัยให้เห็นเด่นชัด จัดเป็น 3 คุณลักษณะ ดังนี้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดเพื่อกำกับตนเอง ตามรายละเอียดของตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ มีรายละเอียดแสดงดังต่อไปนี้

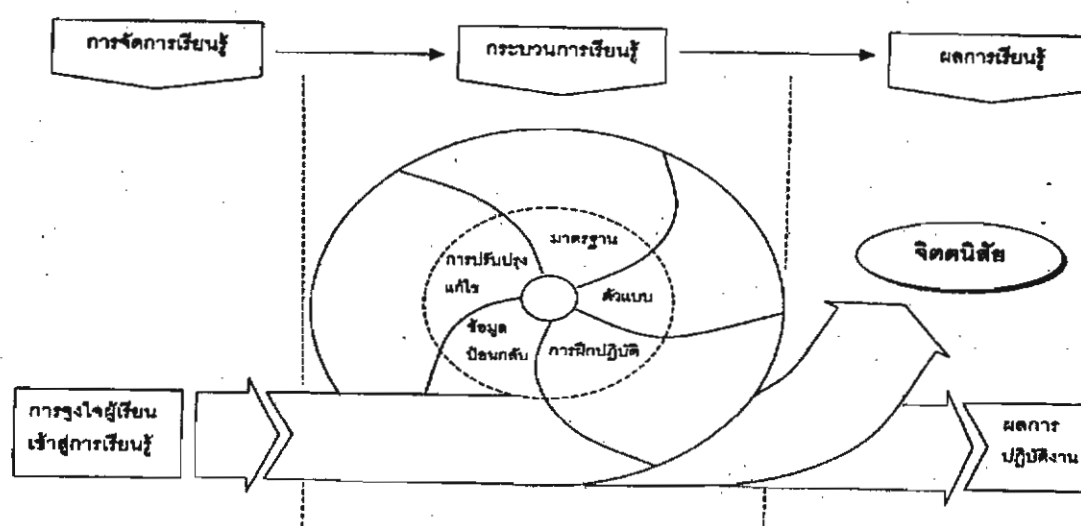

8.1.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอน

ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตตนี้นักเรียนมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามวงล้อการเรียนรู้ จนได้นวัตกรรมของโรงเรียนดังนี้

1) ตัวแบบการจัดกิจกรรมตามวงล้อการเรียนรู้

ผลการวิจัยและพัฒนาการทำกิจกรรมตามวงล้อการเรียนรู้ ในช่วงโม่งกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนจากกิจกรรมแสดงกลางแจ้ง และกิจกรรมอื่น ๆ ในปีการศึกษา 2545 และ 2546 ทำให้ได้ตัวแบบการจัดกิจกรรมตามวงล้อการเรียนรู้ ที่มี องค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ ตามภาพประกอบ

2) การจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ผู้สอนใช้ขั้นตอนการปฏิบัติตามขั้นตอนวงล้อการเรียนรู้ ดังนี้

2.1) มาตรฐาน (Standard) เป็นเป้าหมายที่ผู้เรียนกำหนดขึ้น โดยมีระดับพฤติกรรมที่คาดหวังระบุไว้ เพื่อทำงานให้ได้ตามที่กำหนด

2.2) ตัวแบบ (Models) เป็นการนำเสนอตัวอย่างชิ้นงานหรือเนื้อหาความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนประเมินตนเองตามตัวแบบว่าเคยทำอะไร ได้บ้าง และจะต้องทำอะไรต่อไป

2.3) การฝึกปฏิบัติ (practice) เป็นการกำหนดกิจกรรมให้ฝึกปฏิบัติ โดยมีอาจารย์ผู้สอนเป็นที่ปรึกษา เพื่อฝึกการประยุกต์ใช้ กฎเกณฑ์ กติกา มา ทั้งตามตัวอย่างหรือฝึกอิสระ

2.4) ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) เป็นการสะท้อนผลของเพื่อนและผู้สอนจากการทำกิจกรรม เพื่อบ่งบอกคุณภาพ และประสิทธิภาพในการทำงานของนักเรียน

2.5) การปรับปรุงแก้ไข (revision) เป็นการตรวจสอบแก้ไขงานที่ทำไปแล้วให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ตั้งไว้

8.2 นวัตกรรม/การส่งเสริมของผู้บริหาร

ผู้บริหารใช้ยุทธศาสตร์การสนับสนุนและส่งเสริมครู ดังนี้

8.2.1 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน

1) ด้านนโยบาย

1.1) กำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนที่เน้นกระบวนการทำงานของนักเรียนตามวงจร PDCA

1.2) กำหนดให้กิจกรรมอิสระและพัฒนาคนเป็นหนึ่งในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งอยู่ในโครงสร้างหลักสูตรของทุกระดับชั้น และจัดเวลาให้ทุกระดับชั้นเรียนตรงกันอย่างน้อย 1 คาบ/สัปดาห์

1.3) กำหนดลักษณะของกิจกรรมให้ประกอบด้วยกิจกรรมรวมของโรงเรียนหรือระดับชั้น และกิจกรรมศึกษาค้นคว้าหรือทำโครงการตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน

2) ด้านการบริหารจัดการบุคลากร

2.1) กำหนดให้อาจารย์ทุกคนเป็นที่ปรึกษากิจกรรม

2.2) กำหนดให้อาจารย์แต่ละระดับชั้นทำงานวิจัยแบบรวมพลังโดยให้ผู้ประสานงานระดับชั้นเป็นหัวหน้างานวิจัย ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ร่วมวิจัยหรือเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

3) ด้านการเสริมแรง

ให้การเสริมแรงในรูปแบบที่หลากหลาย ร่วมแก้ปัญหาและให้การสนับสนุนการทำงานของบุคลากรทุกฝ่ายแบบกัลยาณมิตร

8.2.2 การนิเทศภายใน

1) กำหนดให้คณะวิจัยเป็นผู้อำนวยการตรวจสอบความสะดวกในการดำเนินงานของอาจารย์แต่ละระดับ

2) คณะวิจัยและนักวิจัยภายนอกร่วมกันทำงานแบบรวมพลังเพื่อติดตาม แก้ไขและพัฒนาจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

8.2.3 การดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

1) ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานผ่านทางสมาคมผู้ปกครองและครู ฯ ในรูปแบบที่หลากหลายและแต่งตั้งให้ผู้ปกครองและอาจารย์เป็นคณะกรรมการ เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม

2) จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการในชุมชนให้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาและอำนวยความสะดวกในการติดต่อกับแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

8.2.4 การประเมินโครงการ

1) มอบหมายให้อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละระดับชั้นจัดทำรายงานการประเมินโครงการการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนทุกภาคการศึกษา

2) วิเคราะห์เอกสาร เพื่อสรุปผลการดำเนินงานของผู้บริหาร

8.3 นวัตกรรม/ การส่งเสริมของนักวิชาการจากภายนอก

การวิจัยแบบร่วมมือร่วมใจเป็นการวิจัยที่ผู้เกี่ยวข้องโดยตรงร่วมมือกันศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรของตนเอง โดยมีเป้าหมายในการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ทั้งในแง่วิชาการและแนวทางในการปฏิบัติของผู้วิจัยทุกฝ่าย ขั้นตอนการวิจัยแบบรวมพลังจะมีรูปแบบหลัก คือ

8.3.1 การประชุมปรึกษา เพื่อ

- 1) กำหนดเรื่องที่จะต้องศึกษาวิจัยและพัฒนา
- 2) พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย
- 3) วางแผนพัฒนาอาจารย์ด้านวิธีวิจัยในชั้นเรียน จิตตนิสัยและการพัฒนาจิตตนิสัยและการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

8.3.2 การให้คำปรึกษา ร่วมศึกษาปัญหา ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา วางแผนการดำเนินงานและทดลองดำเนินงานตามวิธีการที่ได้จากการตกลงร่วมกัน

8.3.3 ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำผลมาปรับปรุงงานต่อไป

การวิจัยแบบร่วมมือร่วมใจ ช่วยให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เกิดทักษะการทำงานเป็นทีม และให้ความสำคัญต่อการรับผิชอบของสมาชิกทุกคนต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ร่วมกัน

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนในระยะเวลา 2 ปี เกิดผลดังต่อไปนี้

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ผลการเรียนรู้ของนักเรียน

1) นักเรียนโดยรวมมีพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยเด่นชัดตลอด 2 ปี ใน 3 คุณลักษณะ ได้แก่ การใช้ความคิดเกี่ยวกับการคิด ความกระตือรือร้น และความร่วมแรงร่วมใจ และในปีที่สองมีพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยเพิ่มขึ้นอีก 2 คุณลักษณะ คือ การทำงานเป็นขั้นตอน และทักษะในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม

2) นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติงานด้วยตนเองตามวงจร PDCA ในการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจิตตนิสัยของตนเอง เช่น สร้างสรรค์รูปแบบการแสดง และการจัดเตรียมเสื้อผ้าสำหรับการแสดง การฝึกซ้อม รู้จักการควบคุมอารมณ์ และการยอมรับความสามารถของผู้อื่นจากการทำงานร่วมกัน เป็นต้น

9.1.2 ผลการเรียนรู้ของครู

1) อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าใจบทบาทของตัวเองมากขึ้น ว่าต้องให้นักเรียนมีบทบาทในการสร้างสรรค์ผลงานโดยมีอาจารย์เป็นผู้ให้คำแนะนำ

- 2) อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าใจบทบาทของการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา รู้วิธีการทำงานร่วมกับนักเรียน และชี้แนะให้นักเรียนได้พัฒนาตามศักยภาพของตัวเองให้มากที่สุด
- 3) อาจารย์ที่ปรึกษาควรมีความรับผิดชอบ ดูแลนักเรียนตลอดเวลาที่ทำกิจกรรม รวมทั้งฝึกให้นักเรียนรู้จักการวางแผนงานและความรับผิดชอบในการเตรียมอุปกรณ์
- 4) อาจารย์ได้แนวคิดใหม่ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป ซึ่งจะเป็นรูปแบบในแนวทางเดียวกัน
- 5) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องมีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน ร่วมมือช่วยเหลือกัน ควรมีการวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมและต้องมีข้อตกลงในการทำงานร่วมกับนักเรียน
- 6) นักเรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่ทุกคนสามารถพัฒนาตัวเองได้ตามความถนัดของแต่ละบุคคล
- 7) การทำงานกับนักเรียนจำนวนมาก อาจารย์จะต้องทำงานเป็นทีม สามัคคีกัน และมีระเบียบปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน มีการวางแผนงานล่วงหน้า ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง จึงจะทำให้งานสำเร็จ
- 8) อาจารย์ที่ปรึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาจิตนิสัยและการทำโครงการงานของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง
- 9) อาจารย์เรียนรู้การทำงานแบบรวมพลังในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองและการวิจัยในชั้นเรียน จากผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิจัยภายนอก คณะวิจัย เพื่อนอาจารย์ และนักเรียน
- 10) อาจารย์ที่ปรึกษาเรียนรู้ระเบียบและวิธีการวิจัยในชั้นเรียน การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น สังเกตได้จากการปรึกษานักวิจัยภายนอกน้อยลง มีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือวิจัยให้เหมาะสมกับข้อมูลที่ต้องการ เป็นต้น

9.1.3 ผลการเรียนรู้ของผู้บริหาร

ผู้บริหารเกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การทำงานแบบรวมพลังทำให้เกิดพลังของกลุ่ม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน
- 2) การทำงานรวมพลังกับคณะวิจัย และนักวิจัยภายนอก ทำให้รับทราบปัญหา และร่วมกันแก้ปัญหาได้ในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งช่วยผ่อนคลายความเครียดและความคับข้องใจของอาจารย์ได้ระดับหนึ่ง
- 3) การทำงานร่วมกับคนเป็นจำนวนมากจะต้องกำหนดกรอบและขั้นตอนการดำเนินงานให้ชัดเจน
- 4) การทำงานกับนักวิจัยภายนอก และอาจารย์ในระดับชั้นทำให้ผู้บริหารและคณะวิจัยเรียนรู้เกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการที่มีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมากขึ้น
- 5) การปรับเปลี่ยนผู้ดูแล รับผิดชอบกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเอง ทำให้อาจารย์สามารถมีเวลามาประชุมเพื่อทำวิจัยได้ อาจารย์ยังมีทักษะในการทำวิจัยมากขึ้น

6) การกำหนดให้แต่ละระดับชั้น จัดทำรายงานการประเมินโครงการ ทำให้อาจารย์ได้เรียนรู้จากกันและกัน ในขณะที่มีการประชุมเพื่อประเมินโครงการ

7) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน นอกจากจะเป็นด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณแล้วควรครอบคลุมด้านนโยบาย และการบริหารจัดการบุคลากรด้วย

8) การนิเทศภายใน จะต้องเป็นการทำงานแบบรวมพลัง ระหว่างนักวิจัยหลักและนักวิจัยภายนอก เพื่อติดตามงาน แก้ไขและพัฒนาจนพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

9.1.4 ผลการเรียนรู้ของนักวิจัยภายนอก

นักวิจัยจากภายนอกโรงเรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) การบริหารจัดการของผู้บริหารมีความสำคัญมากในการก่อให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงร่วมกัน

2) การทำงานแบบรวมพลังกับคณะวิจัย และอาจารย์ในระดับชั้น ทำให้เกิดบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความไว้วางใจ เป็นมิตรร่วมคิดร่วมทำ สะดวกต่อการเกิดความก้าวหน้าของงาน

3) การจัดทำเอกสารแบบบันทึกพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ ลำดับขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัย เป็นการช่วยให้อาจารย์ได้ตัวอย่างเครื่องมือที่สามารถปรับเปลี่ยนตามความต้องการของตน ทั้งยังช่วยให้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

4) การให้ความช่วยเหลือตามความต้องการของอาจารย์ ตามช่วงจังหวะของงานวิจัย ช่วยให้อาจารย์มองเห็นว่า การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง สามารถเกิดขึ้นได้จริง ไม่ใช่สิ่งที่จะปรากฏแต่ในเอกสารเท่านั้น

9.2 ผลผลิต

9.2.1 ผลผลิตของนักเรียน

- 1) ชิ้นงานจากการปฏิบัติกิจกรรม
- 2) โครงงาน

9.2.2 ผลผลิตของครู ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอก

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู
- 2) เครื่องมือประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน
- 3) รายงานการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ระดับกิจกรรม รวม 30 เรื่อง
- 4) รายงานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ตามระดับชั้นละ รวม 14 เล่ม
- 5) รายงานการวิจัยของผู้บริหาร จำนวน 1 เล่ม
- 6) จิตตนิสัยปริทัศน์ จำนวน 2 ฉบับ
- 7) เอกสารรายงานการประชุมต่าง ๆ
- 8) รายงานการวิจัยและพัฒนาของโรงเรียน

9) นวัตกรรมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

9.3 ผลกระทบ

อาจารย์ในโรงเรียนนำแนวทางที่ได้เรียนรู้จากโครงการ วพร. ไปใช้ในการเขียนแบบเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการสนับสนุนวิจัยจากโรงเรียน

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

10.1 ข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบายสำหรับโรงเรียน

10.1.1 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ควรมีการจัดตั้งศูนย์ หรือหน่วยงานภายในเกี่ยวกับนวัตกรรมการจัดกิจกรรมอิสระ และพัฒนาการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยศูนย์นี้มีหน้าที่วิเคราะห์สังเคราะห์งานวิจัยที่ทำได้ จัดระบบข้อมูลสร้างฐานข้อมูลงานวิจัยของโรงเรียน และดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่ ขยายผลสู่โรงเรียนอื่นๆ

10.1.2 โรงเรียนควรพัฒนาหลักสูตร และพัฒนาตัวแบบวงล้อการเรียนรู้ ให้นำไปใช้ในชั่วโมงกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การขยายผล ไปยังโรงเรียนเครือข่ายในอนาคต

10.2 ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการ วพร.

10.2.1 คณะนักวิจัยหลักโครงการแม่บทชุดโครงการวิจัย วพร. ควรสร้างแนวทางให้สามารถทำการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ไปเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินและประกันคุณภาพ

10.2.2 โครงการ วพร. ควรเน้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและนักวิจัยมากขึ้น มีเวทีขยายผลการดำเนินงาน ทั้งรูปแบบการเผยแพร่ผลงาน และมีสื่อกระตุ้นให้เกิดการยอมรับนวัตกรรมซึ่งกันและกัน

10.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

10.3.1 ควรนำตัวแบบวงล้อการเรียนรู้ ไปทำการวิจัยเชิงทดลองทั้งในกลุ่มเล็กระดับห้องเรียนและจัดพร้อมๆ กันทั้งระดับชั้นอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทั้งในชั่วโมงกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ

10.3.2 ควรมีการพัฒนาเครื่องมือวัด และประเมินผลจิตตนิสัยให้ได้มาตรฐาน เพื่อเร่งรัดให้เกิดการวิจัยแบบเกาะติด สามารถยกระดับผลงานวิจัยที่เป็นข้อค้นพบระดับโรงเรียนได้

10.3.3 ควรมีการสังเคราะห์งานวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เกี่ยวกับการพัฒนาจิตตนิสัยในชั่วโมงกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน และขยายผลสู่โรงเรียน

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัย

ของ

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา (002)
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 01/C